

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH**

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

Výtvarné techniky a jejich vliv na předškolní děti

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Renata Jandová

Vypracovala:

Veronika Bláhová

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 2013

Veronika Bláhová

Za vedení při zpracování mé bakalářské práce děkuji vedoucí mé práce Mgr. Renatě Jandové. Dále bych chtěla poděkovat pedagogům z mateřských škol, které mi s velkou ochotou vyplnily dotazníky.

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na výtvarné techniky u dětí předškolního věku, je soustředěna na popis kresby, rozvoje grafomotoriky, správného úchopu tužky a souhrnného popisu nejpoužívanějších výtvarných technik. Praktická část se zabývá vyhodnocením dotazníku vlastní konstrukce za pomoci grafů s vlastním komentářem k pokládaným otázkám v dotazníku..

Klíčová slova: Předškolní dítě, kresba, grafomotorika, tvořivost

Abstract

Bachelor thesis is focused on art techniques in preschool children is focused on describing the design development graphomotorics corect graspthe pencil grip, sumary description of the most commonartistic technigues. Practical part deals with the evalution guestionnaire of our own design with the help of graphs with own commentary to askedguestion in the guestionnaire

Key words: preschool children, drawing, graphomotorics, creativity

Obsah

I. ÚVOD.....	8
II. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. Předškolní věk	9
2. Motorický vývoj v předškolním období	9
2.1 Dítě do druhého roku.....	9
2.2 Tříleté dítě.....	10
2.3 Čtyřleté dítě.....	10
2.4 Pětileté dítě.....	10
2.5 Šesti/sedmi leté	10
3. Rozvoj grafomotoriky	11
3.1 Rozdělení grafomotorického vývoje.....	11
4. Tvořivost.....	12
4.1 Zásady pro tvořivé myšlení.....	12
5. Význam kresby	13
5.1 Úrovně dítěte.....	14
6. Vývoj kresby	14
6.1 Rozdělení vývoje kresby	16
6.1.1 Období Skvrn	16
6.1.2 Období čmáranic.....	16
6.1.3 Stadium čárání.....	16
6.2. Výtvarné znázornění	18
6.3 Návyky při kreslení a psaní.....	19
6.4 Úchop grafického náčiní	19
6.5 Příklady k procvičování.....	19

7. Barvy	20
.....	.....
7.1 Význam barev.....	20
8. Výtvarné techniky	21
.....	.....
8.1 Tradiční výtvarné techniky.....	22
8.1.1 Kresba.....	22
8.1.2 Malba.....	22
8.1.3 Modelování.....	22
8.2 Netradiční výtvarné techniky.....	23
8.2.1 Zapouštění.....	23
8.2.2 Rozfoukávání.....	23
8.2.3 Vosková rezerváž.....	23
8.2.4 Soutisk.....	23
8.2.5 Otisk.....	24
8.2.6 Otisk negativní kresby.....	24
8.2.7 Frotáž.....	24
8.2.8 Koláže.....	24
8.2.9 Muchláž.....	25
8.2.10 Protahovaná linie.....	25
8.3 Prostorová tvorba.....	25
8.3.1 Asambláž.....	25
8.3.2 Reliéf.....	25
8.3.3 Papírové výrobky.....	25
8.3.4 Práce s textilem.....	25
8.3.5 Tvoření z přírodnin.....	25
8.3.6 Plstění.....	26
8.3.7 Kašírování.....	26

8.3.8 Land-art.....	26
8.3.9 Body-art.....	26
8.3.10 Akční tvorba.....	26
III. PRAKTICKÁ ČÁST.....	27
9. Cíl výzkumu.....	27
9.1 Výzkumné otázky.....	27
9.2 Používaná technika.....	27
9.3 Výsledky.....	28
Otázka 1.: Které výtvarné techniky nejčastěji používáte ve svých řízených činnostech?.....	28
Otázka 2.: Jak často používáte výtvarné techniky ve svých řízených činnostech?.....	31
Otázka 3.: Které výtvarné techniky si děti nejčastěji volí?.....	32
Otázka 4.: Jaké grafomotorické cviky procvičujete s dětmi před výtvarnou technikou?.....	34
Otázka 5.: Existují některé výtvarné činnosti, o kterých si myslíte, že nejsou přínosné pro děti předškolního věku? Případně vypište.....	35
Otázka 6.: Kde berete inspiraci výtvarných technik?	36
Otázka 7.: Která výtvarná technika je pro vás nejdůležitější?.....	38
Otázka 8.: Respektují děti Vámi vybranou techniku?.....	39
Otázka 9.: Děláte s dětmi zpětnou vazbu na jejich dokončenou práci? Jak?.....	40
Otázka 10.: Jestliže dítě nechce spolupracovat, řešíte situaci jak?.....	42
Otázka 11.: Učíte děti z Vaší třídy správně pracovat s tužkou, nůžkami a jinými výtvarnými potřebami?.....	43
Otázka 12.: Vybíráte techniku podle věku?	44
9.2 Vyhodnocení	45
Seznam použité literatury	47
Seznam příloh	49

I. ÚVOD

Cílem mé bakalářské práce je zjistit v jaké míře jsou používány výtvarné techniky u předškolních dětí a stanovit jejich význam. Tato práce by měla vést k tomu, že učitelé, rodiče i studenti, budou podrobně znát přínos výtvarných činností pro dítě v předškolním věku tj. 3-6 leté dítě a jak by je mohli následně rozvíjet. Dále pak je určena k základní diagnostice v kresbě, která může určit momentální stav jedince. Díky těmto znalostem by mohli pedagogové pomoci dětem v jejich dalším vývoji. Budoucím učitelům by měla ukázat, že výtvarné techniky jsou stejně důležité jako ostatní činnosti v mateřské škole a studentům by měla pomoci při jejich seznamování a pochopení pedagogiky v mateřských školách

Tato práce má dvě části teoretickou, praktickou. Teoretická část bakalářské práce je věnována významu dětské kresby, malby a jiných nejpoužívanějších výtvarných technik, dále pak ucelenému zpracování pojmů týkajících se předškolních dětí a diagnostice výtvarných metod.

Praktickým cílem bakalářské práce je sběr dat pomocí dotazníků a jejich následnému vyhodnocení. Tato část je prováděná metodologickým kvantitativním postupem.

Zdroje, ze kterých budu vycházet, jsou: odborná literatura, internetové zdroje.

Moje práce by měla být přínosem nejen pedagogům a rodičům dětí v předškolním období, ale zároveň i studentům v oboru učitelství pro mateřské školy.

II. TEORETICKÁ ČÁST

Téma práce jsou výtvarné techniky a jejich vliv na předškolní děti, dovoluji mi zkráceně popsat období předškolního věku, i když názory na něj se liší a nejsou přesně dané.

1. Předškolní věk

Předškolním věkem můžeme označit, v širším pojetí, období mezi narozením dítěte až po jeho nástup k povinné školní docházce, tedy zhruba mezi 6-7 rokem jeho života. Je třeba si všimnout odlišností na přelomu 3 let, tedy před nástupem do mateřské školy a hodnotit ho zvláště, protože právě toto období odděluje předcházející etapu jeho života od té následující.

Dle Langmeiera a Krejčířové (1998) můžeme hodnotit předškolní věk jako „věk mateřské školy“. Ovšem, nesmíme to chápat až tak doslova, uvědomme si, že ne všechny děti chodí do školky, stálým základem je totiž rodinná výchova, na které školka postupem času staví a napomáhá dalšímu vývoji dítěte.

Allen a Marotz (2005) ve své knize uvádí období předškolního věku od 3-6 let. Děti v tomto věku bývají velice nadšené, plné energie a zvědavosti, jsou neustále v pohybu, věci, které je zaujmou, dělají s velkým nadšením. Právě díky tomu dochází k rozvíjení jejich motorických schopností, kreativity a fantazie.

Toto období, ať ho chápeme tak či onak, je pořád typické hrou, dítě ji vnímá jako zábavu a radost. Pomocí her děti poznávají nové zkušenosti, které jim vytvářejí nové zážitky. Pomocí hry simulují pocity, které v dětech zanechávají různé situace. Mohou být pro ně běžné, nové, někdy i nepochopitelné.

2. Motorický vývoj v předškolním období

Looseová a kol. (2001) dělí vývoj v předškolním období do pěti skupin.

2.1 Dítě do druhého roku

Dítě do druhého roku získává první zkušenosti s tužkami, ke konci prvního roku začíná řídit a koordinovat své pohyby.

2.2 Třileté dítě

Dítě už by nemělo držet tužku celou dlaní, jako tomu bylo doposud, ale mělo by už zvládat tzv. úchop špetkový, tj. úchop a udržení tužky v poloze mezi ukazováčkem a palcem. Zacházení s psacími potřebami se zdokonaluje, dítě kreslí spíše svými pažemi, velký rozmach, který po sobě někdy stopu zanechá a někdy ne. Důležitější je, že „si kreslí“, než „co kreslí“ (Uždil, 2002). Zvládá obracet listy v knize po stránkách. Střídá nohy při chůzi do schodů i ze schodů a dává větší eleganci svým dosavadním pohybům. V tomto období též zvládne roztřídit tvary podle velikosti a barev. Ze základní škály barev většinou dovedou určit červenou, modrou a žlutou.

2.3 Čtyřleté dítě

Ve čtyřech letech už dítě samo běhá, zvládne postoj na jedné noze, různé seskoky z nižších výšek. Projevuje se také i v soběstačnosti. Dítě se samo zvládne obléct, najíst, ovládá základní hygienické návyky. Tento věk je pro nás důležitý z hlediska zručnosti, která se projevuje v různých hrách s kostkami, modelínou ale i pískem a to zejména při kresbě, u které dochází k rychlému růstu rozumového pochopení světa a okolí, v tomto období už dítě kreslí a maluje více realisticky. Pouze člověka kreslí v silnějších obrysech, protože téma lidské postavy je pro dítě v tomto období patrně nejzajímavější. Bacus (2004) ve své knize popisuje, že čtyřleté dítě si velmi rádo a hodně kreslí, kdykoli má možnost sáhne po tužce a papíru, projevuje se tím tak jeho fantazie a díky kresbě je schopno promítnout své pocity, které zatím ještě samo nedokáže vysvětlit.

2.4 Pětileté dítě

Během pátého roku začíná být dítě dospělejší, v mnoha směrech i detailnější. V tuto chvíli můžeme dítěti zadávat i jednoduché úkoly, za které může nést zodpovědnost. Jeho motorický vývoj se stále zdokonaluje. Dítě v tomto období také rádo obkresluje, proto zvládá různá písmena a zvládne nakreslit různé tvary. Zdokonaluje se také ve stříhání s nůžkami a to i podle předkreslené linie. Díky tomu jsme schopni poznat, která ruka bude dominantní. Mělo by chápat pojmy jako „malý, velký, krátký, dlouhý, stejný, méně, více, polovina“. Zvládne také seřadit předměty od největšího po nejmenší

2.5 Šesti/sedmi leté

Tímto obdobím chápeme věk pro nástup do povinné školní docházky, pokud není nastolena výjimka. V tomto období se zmenšují kresby i písmo, tudíž je možnost psát a kreslit pomocí linek. Samozřejmostí je i správný úchop tužky.

3. Rozvoj grafomotoriky

„Grafomotorika je soubor senzomotorických činností, které jedinec vykonává při kreslení a psaní“. (Doležalová, 2010, str. 12)

„Grafomotorika je soubor psychických činností, které jedinec vykonává při psaní. Psaní není jen záležitostí psacích pohybů ruky (u postižených osob též nohy, úst), ale je řízeno psychikou.“ (Pedagogický slovník, 1998, str. 77)

Termínem grafomotorika rozumíme tu část jemné motoriky a psychických funkcí, kterou potřebujeme při kreslení a psaní, a jejíž stupně vývoje významnou měrou poznamenává kresbu i písemný projev (Bednářová a Šmardová 2006).

„Grafomotoriku nelze chápat jen jako pouhé pohyby ruky, při grafických úkonech, jedná se o činnost mnohem složitější. Grafomotorika je vysvětlována jako soubor senzomotorických činností, které jedinec vykonává při kreslení a psaní.“ (Jana Doležalová, Rozvoj grafomotoriky v projektech, 2010, str.21)

(Looseová, 2001, Hartl a Hartlová, 2000 in Doležalová 2010) Grafomotorika je psychomotorická činnost, která vzniká při kreslení a psaní.

„Jedná se o pohyby ruky, jež jsou ovlivňované psychikou a jež zanechávají grafickou stopu, vyjadřující nějaký význam. Grafomotorická činnost je tedy formou komunikace i výrazovým prostředkem. Působí a je rozvíjena v souvislosti s ostatními složkami gramotnosti. (Doležalová, 2010, str. 12)

3.1 Rozdělení grafomotorického vývoje

2 – 3 měsíce- náhodné uchopení předmětu

4 – 6 měsíců - dítě používá dlaňový úchop

11 – 13 měsíců - dítě zvládá jemný „pinzetový“ úchop

16 – 18 měsíců - první zkušenosti s tužkami, spíše náhodné

18 – 24 měsíců - koordinované pohyby, je možné strukturovat list papíru, počátek řízeného pohybu, používá dovnitř otočený příčný úchop

2 – 3 roky - pohyby při kreslení jsou koordinovanější a jemnější. Formy pohybu přikreslení jsou rozmanitější, zprvu hranaté, pak kulaté. Začátek zdůrazňování a používání prvních prvků písma, začíná intenzivní čmárání

3 – 4,5 roku - začátek pravidelných, kontinuálních pohybů při kreslení. Zlepšují se tvarové variace, příčný úchop s nataženým ukazováčkem. Dítě může kreslit čáry (izolované a klikaté), provádět pohyby orientované určitým směrem. Dítě může skládat papír, drží tužku v prstech, může kreslit kruhy. Dítě začíná pojmenovávat obrázky.

4,5 – 5 let - dítě kreslí postavy v podobě hlavonožce. Zvětšuje se u něj rozmanitost forem, grafické formy jsou uspořádány tak, že dávají smysl. Zvládá uchopit štětec, spojit dva body čarou. Jsou možné nepřetržité, více či méně pravidelné pohyby tužkou.

5 – 7 let - dítě zvládá obkreslit nebo samostatně namalovat velké postavy, umí správně držet psací potřeby. Kresba i písmo se zmenšuje. (Looseová a kol, 2001)

Na grafomotoriku působí řada činitelů. Z vnějších podmínek je to především rodina, její vzdělání, materiální podmínky, hodnoty a zájmy. Zda rodiče podporují své děti v jejich zájmech. Zda má dobrý vzor a to nejen v rodině, ale i v mateřské škole od své učitelky a ostatních spolužáků. Z vnitřních podmínek je podstatný stav jedince a souhra všech mozkových činností při grafomotorických činnostech (Doležalová, 2010).

4. Tvořivost

V dnešní době tvořivost představuje významný zdroj osobního potenciálu dítěte. Rozvíjí schopnosti tvořivého myšlení, činností, učení se, fantazii, aktivity a dovednosti dítěte. Je to proces odehrávající se v člověku na základě vnějších činitelů, motivace a vnitřních stavů. Výsledkem je produkt, který dítě zpětně ovlivňuje (Lokšová a Lokšová, 2003).

4.1 Zásady pro tvořivé myšlení

- Nehodnotit - nekritizujeme, nepoužíváme věty typu „to si nezvládl, umíš to určitě lépe, nemáš pravdu, to je špatně“. Spíše bychom měli děti povzbuzovat, podporovat jejich fantazii, používat slovní hodnocení jako třeba „i takhle to může být, vidím, že jsi nad tím přemýšlel“
- Dobrovolnost-v případě, že se děti nechtějí zapojit do činností, má být umožněno stát se třeba pouze pozorovateli. Zkušenosti ukazují, že po čase, který je u každého jiný a může trvat i několik měsíců, se dítě povětšinou zapojí samo. Pokud máme pocit, že dítě již nevnímá, nebaví ho to, je třeba činnost ukončit a pokračovat jindy. Nesmíme zapomenout, že vše má být hra.

- Bezpečí - Děti potřebují mít pocit bezpečí, nesmí mít pocit, že jsou do něčeho nucené, nebo snad zkoušené. Pokud dítě nechce ukázat výtvar před skupinou, nenutíme ho, pokud potřebuje k sobě kamaráda, či kamarádku, mělo by být samozřejmostí souhlas. Je důležité děti povzbuzovat a chválit, i když je práce ve dvojici, či skupině.
- Humor - Pokud nedojde k zesměšnění dítěte, je humor příjemný a důležitý.
- Potěšení ze hry - má přinášet radost z hledání, objevování, proces je stejně důležitý jako výsledek
- Pochvala - Oceňujeme i snahu, i když se něco nepovedlo.
- Hra - Všechno by mělo být formou hry, zábavné a chtěné

(Doležalová, 2010)

5. Význam kresby

„Kresba je jednou ze symbolických funkcí, v níž se projeví tendence zobrazit realitu tak, jak jí dítě chápe.“ (Piaget v Vágnerová, s. 109)

Luguet v Uždil (1974) uvádí „dítě kreslí, aby se bavilo“. Dítě někdy kreslí intenzivněji a z toho vůbec, pravděpodobně je to dáno tím, že má jinou, přitažlivější zábavu.

Pro vývoj jedince je kresba vrozená, znamená pro něj hru, možnost vyjádření se, utéct od reality, pociťuje radost a spokojenost z něčeho co samo mohlo vytvořit.

Kresba nám poskytuje spoustu informací. Učitelé díky nim mohou lépe proniknout do dětské psychiky. Kresba se stává diagnostickým, poznávacím i vzdělávacím nástrojem. Zároveň nám ukazuje, jak má dítě rozvinutou nebo naopak nerozvinutou fantazii a představivost. Díky tomu můžeme pochopit i myšlení dítěte a přizpůsobit se tak jeho potřebám. (Bednářová a Šmardová, 2006)

Kutálková (2010) souhlasí s výrokem, že každé dítě umí kreslit, pokud ho od toho někdo neodradí nemístnými řečmi typu, co to je, to nevypadá jako pes, spíš jako velká skvrna, zkus to znova a lépe. Dítě v tomto okamžiku ztrácí zájem a chuť do další práci. Pokud dítě necítí spontánnost, už vždy bude brát kresbu jako otravnou povinnost a nebude z ní cítit radost.

„Během poslední doby se ukazuje, že dětská kresba je jedním z nejvhodnějších přístupů k poznání osobnosti dítěte. Kresba není pouhou hrou nebo sněním, zahrnuje v sobě jak hru a snění, tak realitu, takže jí nelze opomíjet.“ (R. Davido, 2001, s. 15)

5.1 Úrovně dítěte

Bednářová a Šmardová rozdělují tyto úrovně:

Vývojová úroveň dítěte - v první řadě by mělo být zmíněno, že úroveň dítěte nemůžeme posuzovat jen podle kresby, uvědomme si, že jsou průměrně až nadprůměrně inteligentní a jejich kresba je podprůměrná, zato děti s podprůměrnou inteligencí mohou mít třeba výtvarné vlohy a jejich kresba bude vypadat nadprůměrně, proto je nutné posuzovat i jiné stupně vývoje.

Úroveň grafomotorická a vizuomotorických schopností a dovedností- tuto úroveň kresby posuzujeme z hlediska obsahového a formálního. Hledisko obsahové nám ukazuje fantazii dítěte, jeho nápaditost, kreativitu, zájem o cokoliv. Zato stránka formální nám převyšuje úroveň obsahovou, ta nám popisuje jistotu dítěte, přesnost a jistotu ve vedení čar. Zajímá nás také vývoj a úroveň v jemné a hrubé motorice, zdali je pravák, či levák, nebo jeho práce v jiných manuálních činnostech, motivace a časový prostor, který kresbě věnuje. V tomto ohledu je třeba také pozorovat i motoriku mluvidel, či zrakové vnímání, protože tyto oblasti mají také důležitý vliv na další celkový vývoj

Emocionalita dítěte- Kresba nám odkrývá to, co dítě z neznámých důvodů nedokáže říci slovy, s kresby poznáváme pocity, zážitky, starosti i radosti ale i traumata. Díky této technice se může učitel orientovat ve všech prožitcích dítěte a dává nám šanci porozumět citům dítěte, které používá kresbu jako bezpečnou možnost vyjádřit se.

Postoje, vztahy a poskytnutí informací- souvisí především s emocemi dítěte, jako už bylo řečeno, dítě promítá do svých obrázků své pocity. Pro hlubší diagnostiku bychom měli mít odborné zkušenosti a znalosti a dát si vše do souvislostí z toho co jsme vnímali, poznali a co víme z informací z jeho života.

6. Vývoj kresby

Bednářová a Šmardová (2006) uvádí faktory, které ovlivňují vývoj a úroveň dětské kresby:

- mentální vyspělost dítěte
- motorika
- lateralita
- zrakové vnímání
- paměť
- schopnost představivosti a reprodukce
- pozornost

V první řadě bychom si měli uvědomit, že každé dítě je jedinec, jehož vývoj je úzce spjat s jeho intelektem a nezáleží na jeho uměleckých schopnostech. Důležité pro první kresbu dítěte je souhra oka a ruky (vizuomotorická koordinace). Pokud tato koordinace není, musíme počítat i nepřízeň v jeho kresbě. Jedná se většinou o děti nevyzrálé, nebo handicapované. Důležitým faktorem je, jak už bylo řečeno, také dominantní ruka. Pokud dítě ještě v tomto nemá jasno, můžeme v této situaci počítat s jakým si nechutenstvím ke kreslení, nebo pozdějším nezájmem o činnost.

I zrakové vnímání je při kreslení důležité. Účastní se ho čtyři kvality - zraková analýza, syntéza, diferenciací a paměť. Cílem je, aby dítě dokázalo rozložit dílo na části, aby vidělo detaily, odlišnosti a shody, ale také aby dokázalo udělat z jednotlivých částí celek a zapamatovalo si, co vidělo (Bednářová a Šmardová, 2006).

Dítě, to co vidí, dokáže zpracovat a uložit do své paměti. Při kreslení si tuto vzpomínku ožíví a už nemusí vidět obraz před sebou a může ji nakreslit. Tudiž dítě kreslí ze své paměti po svém. I v tomto případě může použít i představu fantazijní (Bednářová a Šmardová, 2006).

Podle Bednářové a Šmardové (2006) Ovšem nezáleží pouze na uvedených podmínkách, ale i na prostředí, zda má dostatek podmětů, zda je jeho snaha kreslit ceněna kladným hodnocením jeho výtvorů a motivací, tyto faktory jsou někdy opomíjené, proto je potřeba dítěti dávat dostatečně prostoru k jeho vlastním potřebám.

Davidová (2001) popisuje, proč právě kresba je jedna z nejvhodnějších přístupů k poznání osobnosti dítěte. Nejen že zahrnuje snění, hru, ale i realitu.

Hra: Kresba je spontánní a nenucená, děti kreslí rády, při takové hře vychází najevo spousta pravdy.

Snění: Každý z nás si plnil na papíře svá přání a sny, Někdy vědomě, někdy i nevědomě, děti se ocitají na různých místech a prožívají neobyčejná dobrodružství. Utíkají od reality.

Realita: Dětská kresba nás může motivovat tím, co dělá dítěti starosti, nebo naopak co ho zajímá.

6.1 Rozdělení vývoje kresby

dle Davido (2001):

6.1.1 Období Skvrn

Každá kresba je závislá na vývoji jedince, přestože kresba není vždy zdařilá, nemusí to být příznakem duševní zaostalosti. I když dítě před prvním rokem nemá moc možností výtvarně se projevit, věřte, že kdyby dítě tuto možnost mělo, prvním projevem by byly skvrny.

6.1.2 Období čmáranic

Období kolem prvního roku, v tomto období je už ledacos zjištělé, třeba v úchopu tužky, tužka se v tuto chvíli stává prodlouženou rukou a dítě čmárá všemi směry aniž by tužku pozvedlo. Dítě, které tužku neudrží, nebo nechce držet, může být i duševně opožděné. Dítě, které pokryje barvou celou plochu papíru, by tak zároveň chtělo zaujmout všechno místo v matčině srdci a jeho srdce překypuje láskou.

6.1.3 Stadium čarání

V tomto stádiu se dítě už snaží napodobit psaní dospělých, či starších sourozenců, napodobuje i úchop tužky, avšak pozornost neudrží moc dlouho, většinou kresbu ani nedokončí.

6.1.4 Stadium hlavonožců

Je to období kdy se děti snaží kreslit postavu, v mnoha případech se jedná o blízkého člena rodiny, většinou o matku, která je dítěti nejbližší. Ovál a k němu připojené dvě linie, toto zobrazení je nazýváno „hlavonožcem“. I když máme dojem, že dítě spodobňuje pouze hlavu, z které trčí dvě nohy, jsme na omylu. Ovál totiž obsahuje i trup, který dítě zatím kresebně nedokáže vyjádřit. Je to období mezi třetím až pátým rokem. Ale postupem vývoje se objevují i různé detaily. Postupně se objevují oči, pusa, nadále i další kruh, který

znázorňuje trup. Ruce jsou umístěny v různých výškách trupu, tělo je vždy zobrazováno zepředu. Až v 6. roce se začíná tělo přibližovat realistické podobě, kdy si dítě začne uvědomovat své končetiny s prsty a nakonec i krk. Většinou kreslí samo sebe, na základě toho můžeme diagnostikovat jeho psychický stav. Když má dítě problém nebo je v nějakém jiném stresu, nakreslí člověka, kterého něco trápí.

Symbolika dětské kresby

Podle zobrazení končetin u lidské postavy, můžeme hodnotit pesimismus, nebo optimismus autora a to třeba jen díky tomu kam končetiny směřují. I obličej nám ukazuje na celkový stav - malá hlava znázorňuje depresivní dítě, které může trpět i méněcenností.

Jak už bylo řečeno, dítě kreslí samo sebe až tehdy, pokud je samo seznámeno se svým tělem a uvědomění si ho v prostoru. Postupem času se ke kresbě připojuje i dům, který je ztvárněn dvěma okny, mezi kterými stojí dveře. Na trojúhelníkové střeše nechybí ani komín, ze kterého většinou vychází kouř.

Transparentnost

Je to normální jev, kdy dítě zobrazuje vnitřní prostor přes vnější objekt. V případě kresleného domu, můžeme pozorovat situaci v domě. Nebo nohy pod šaty, se kterými se setkáváme často v kresbách dětí velmi často.

Sklápění

Při kresbě si na první pohled všimneme, že chybí celková perspektiva, věci, které neodpovídají skutečnosti. V tomto případě si musíme uvědomit jak těžké je pro dítě rozeznat horizont o vertikál, proto si dítě napomáhá sklápěním. V kresbě se jedná spíše o osobní život jedince, pokud je tomu naopak jedná se o fantazijní představu.

V těchto případech vidíme, že kresba, je jakási neverbální komunikace mezi dospělým člověkem a dítětem. Na papíře dítě znázorňuje spoustu věcí, které možná samo nedokáže vysvětlit, ani napsat, je pouze na nás, abychom dítěti pomohli a pokusili se pochopit jeho řeč, kterou nám dává najevo svým způsobem za pomoci čar na papíru.

Čára

Dítě, které kreslí tenké čáry, můžeme hodnotit jako ustrašené či bez sebedůvěry, naopak proti tomu dítě agresivní kreslí tlusté čáry, často i protrhne papír. Vyrovnané dítě má své čáry pod kontrolou, svoji sílu k tužce má vždy pod kontrolou. Z toho usuzujeme, že

umaštěný a nečitelný, někdy i gumovaný papír může souviset se špatnou grafomotorikou a následnými potížemi s psaním.

6.2. Výtvarné znázornění

6.2.1 Dům - nejoblíbenějším dětským tématem je právě kresba domu. Skýtá nám řadu symbolů - přístřeší, teplo domova, bezpečí, pevné rodinné kořeny. Každý dům vyjadřuje postavu, díky které můžeme vyhodnotit své „já“. Děti nejčastěji kreslí plošné domy jen s průčelím. Pokud je obrázek zobrazený ve středu s otevřenými okny a velkým počtem dveří, jde o dítě velkorysé, otevřené, energetické a přívětivé. Okolí domu bývá vyjádřeno klidně a harmonicky. Pokud je dům zobrazen velmi malý na velké ploše s malými okny, nebo okna postrádá, jedná se o dítě, které trpí méněcenností, nesmělostí až osaměním. Ba naopak domy přes celou čtvrtku papíru poukazují na dítě toužící po lásce a adaptaci. Dům představující zámek znamená ideální domov, kam se dítě rádo vrací. Nehezké domy, představují děti pod tlakem rodičů i celé rodiny, podle Françoise Dolto v Davido, (2001) se jedná o omezování vlastní svobody.

Ve všech věkových skupinách, kdy dům nemá dveře a je obehnán vysokým plotem bez příjezdové cesty popisuje autora jako osamělého. Okna jsou v předškolním období přilepená k hraně zdi, v tomto období je to zcela normální, mluví se o tak zvaném „vyplňování prostoru“. U dětí starších to můžeme vnímat jako duševní, či citovou poruchu. Pokud k domu nevede žádná cesta, nebo je vybarvená černou, nebo červenou barvou, můžeme mluvit o úzkosti a agresivitě.

6.2.2 Lidská postava

Lidská postava vypovídá o autorovi více, než ostatní symboly. V dětských očích většinou na obrázku postava něco postrádá nebo jí něco přibývá.

„Hlava je centrum „já“, také mnohé napovídá prostřednictvím prvků, které k ní náleží.“ (Davido 2001, s. 54)

Ústa - jsou prostředkem komunikace, pokud ústa na výkresu chybí, mluvíme o dítěti se sexuálními problémy nebo problémy ve vztazích v rodině.

Nos - Pokud je nos nějakým způsobem nesprávný, jedná se většinou o sexuální problémy.

Oči - „zrcadlo do duše“. Oči nás dovedou okouzlit i vystrašit, ale zároveň nás dokáží chránit před nebezpečím, které dokážeme poznat skrze oči. Děti kreslící mohutné oči mohou trpět homosexuálními sklony.

Vlasy - Děti kreslící krásné, učesané, kudrnaté vlasy mají sklon k narcismu.

Uši - Velké zobrazení uší značí dítě se zájmem o vědění, děti trpící sluchovou vadou je kreslí gigantické, nebo je nenakreslí vůbec, značí to neschopnost komunikace.

Ruce - Zobrazení rukou se správným počtem prstů se vyobrazuje s vývojem dítěte.

Oděv - Nahá postava do 7 let je zcela normální, ale stálým začleněním do společnosti, by se měla pomalu začít oblékat, dítě promítá do oblečení svoji vlastní životní situaci, nebo sny.

6.3 Návyky při kreslení a psaní

„To jak se dítě v předškolním věku naučí u kreslení sedět, držet tužku, pracovat s uvolněním a napětím, významnou měrou poznamenává jeho výkony ve psaní, čtení později ve škole“. (Bednářová a Šmardová, 2006, s. 48)

6.4 Úchop grafického náčiní

„Správným způsobem držení psacího náčiní je úchop mezi tři prsty, tzv. „špetkový úchop“. Pero drží palec, ukazováček a prostředníček. „Palec je lehce skrčený, přidržuje tužku zleva a je od jejího hrotu výš než ukazováček. Prostředník přidržuje tužku zprava boční stranou posledního prstu. Ukazováček je lehce ohnutý (ne prohnutý), je umístěný asi 2-3 cm od konce hrotu tužky a přidržuje ji shora. Poslední dva prsty jsou ohnuté.“ (Doležalová, 2010, s. 41)

Je nutné, aby učitelka nejprve dětem předvedla správný úchop sama. Kontrolu můžeme provést zvednutým ukazováčkem, pokud tužka drží, je to správně. Pro začátečníky je vhodné vybírat tužky a pastelky s trojhranným průřezem, nebo použít trojhranné nástavce, který se dá navléknout na tužku (Doležalová, 2010).

6.5 Příklady k procvičování

Na cvičení dlaní je dobrá jakákoliv práce s modelínou, hlinou i těstem. Tvarujeme, hněteme, koulíme jak v dlaních, tak i na podložce, přesypání písku, chytání létajícího peříčka, nabírání vody, solení, výroba sněhových koulí, práce a hra s dlaněmi, pití vody z dlaní.

Procvičování prstů - sázení sazenic hrachu, obilí, skládání papírů, trhání papíru, zapínání/vypínání tlačítek, kresba do písku, zapínání knoflíku, přebírání korálek, navlékání korálek, využití prstových barev.

Nácvik špetkového úchopu- solení, cukrování, trhání, uždibování, vybírání drobných předmětů, navlékání korálek (Doležalová, 2010).

7. Barvy

Barvy nás obklopují a vedou celým životem, měli bychom je **vnímat všemi smysly**, nejen očima. Ne každý si uvědomuje jejich přítomnost a smysl, proto bychom se měli s dětmi pozastavit nad jejich užitím mezi námi.

Zrak: Barvy vidíme zrakem a díky němu si prohlížíme a pozorujeme změny

Čich: Barvy přiřazujeme i k jednotlivým předmětům, vůním. Sladké vůně nám představují barvy jako červená, růžová, naopak k zápachu přiřazujeme tmavé odstíny barev

Chut': Díky chuti určujeme kyselé, hořké, sladké i k těmto chutím máme možnost přiřadit barvu podle své libosti

Hmat: Díky hmatu se můžeme dotknout barev, při procházce se nám naskytá mnoho materiálů. Bílý sníh, zelená tráva, barevné květiny, s tímto vším můžeme experimentovat.

Sluch: Mají mnoho společného s temnými a líbivými tony, kterým též přisuzujeme barvu podle vlastní libosti, většinou se jedná o barvy temné a světlé

Primární barvy jsou červená modrá a žlutá, z těchto barev se nadále míchají barvy: modrá s červenou tvoří fialovou, modrá se žlutou zase zelenou a červená se žlutou tvoří oranžovou, ale nezapomeňte na barvu bílou a černou, které nepatří do barev základních ani sekundárních, ale do neutrálních. V mateřských školách uplatňujeme také termíny jako studené a teplé barvy. Teplé barvy: červená, růžová, oranžová, hnědá, žlutá. Studené barvy: modrá, zelená, fialová (Davido, 2001).

7.1 Význam barev

- Červená

V předškolním období velice oblíbená barva, objevuje li se ale po 6 roce, mohli bychom u dítěte objevovat nedostatek kontroly nad svými emocemi, které mohou vést až k agresivitě

- **Modrá**

Požívání modré barvy, před pátým rokem poukazuje na sebekontrolu, k šestému roku nám ukazuje na správnou adaptovanost v prostředí, ve kterém žije.

- **Zelená**

Napovídá nám vztahy k lidem jeho blízkého okolí, je téměř srovnatelná s modrou barvou

- **Žlutá**

Pokud použije dítě při kresbě barvu žlutou, je málo pravděpodobné že sáhne i po jiné, pokud ano vybere si červenou. Naznačuje nám tím, že u sebe neustále potřebuje dospělého člověka

- **Hnědá**

Nadměrné používání této barvy svědčí o rodinné nestabilitě, špatném začlenění, negativní atmosféře v rodině. O těchto vztazích nám ale napovídá nejen hnědá, ale i jiné tmavé barvy společně se žlutou. Tuto barvu si často volí děti umíněné.

- **Fialová**

Barva málo používaná, naznačuje neklid a úzkost, většinou v obtížné psychické situaci.

- **Černá**

Barva vedoucí nás po celý život, nám může prozradit míru strachu anebo, bohatství vnitřního života a pohodu člověka.

Při práci s barvami musíme přihlížet i na faktory, jako je móda, kultura, vliv osob kolem. Kresba je také součástí experimentů s barvami, kontrast a jasnost barev je pro dítě velice přitažlivé, i když jej v jejich projevech moc neuplatňují. (R. Davido, 2001)

Uždil (1974) se zabýval kresbami mezi 3-7 rokem věku dítěte, které uchvátily jak jeho, tak i znalce umění. Zdálo se, že v případě barvy je dítě blíže k uměleckosti, než samotný umělec. Děti používají barvu svobodněji, bez omezení.

8. Výtvarné techniky

Výtvarnou technikou můžeme označit způsob, kterým vytvoříme výtvarné dílo. Nejedná se ani o pastelky, tempery, modelínu, to jsou pouze výtvarné pomůcky, používané k tvorbě. Techniky bychom si mohli rozdělit na tradiční, netradiční a prostorovou.

8.1 Tradiční výtvarné techniky

8.1.1 Kresba

Technika nejčastěji volená dětmi předškolního věku. Za pomoci linií neboli čar, které vedeme po ploše, se nám tvoří obrazec (kresba). Všechny čáry vedou od jednoho bodu k druhému. Díky tomu kresbu dělíme na technickou a výtvarnou. Technická je záměrné vedení čar k určitému výsledku, který můžeme hodnotit jako konstruktivní výkres. Výtvarná technika je vyjádření sama sebe, autor tak vyjadřuje své pocity, myšlenky, nápady i prožitky. Kresebné techniky dělíme dále:

Technika suchá – sem řadíme tužku, přírodní i umělý uhl, pastelky, suché pastely, voskové barvy i barevné křídly.

Mokrá technika- kresba všemi možnými materiály se špičkou či menším hrotem namáčené do vodové barvy., nebo jí už obsahují. Je to kupříkladu štětec, dřívko, pero, fix, špejle, klacík. Také do nich lze zařadit temperové, vodové, akvarelové barvy, ale i inkoust, tuž, zmizík a mnoho dalších. Podle našich dalších záměrů musíme přizpůsobit kresbě i výběr materiálu, dnes máme k výběru spoustu druhů papírů, ať už se jedná o barevný, tvrdý, tenký, velký, malý. K použití máme celou škálu - krabice, různé obaly, kalendáře, balicí papír, sklo, látky a mnoho dalších.

8.1.2 Malba

Zobrazení barev v ploše, které podporuje dětskou fantazii, barevné cítění, dítě s barvami experimentuje a různě je kombinuje. Je to po kresbě druhá nejvyhledávanější technika. Dnes díky bohatým výtvarným materiálům a nástrojům zachováváme spoustu barevných stop na různých podkladech. Největší pomůckou nám je při malbě štětec (plochý, kulatý). Také naše vlastní tělo nám může být vzácnou pomůckou, malujeme prsty, dlaněmi, chodidly, pokud tomu situace dovolí i celým tělem. Houbička, hadřík, polystyren, papír jsou také vhodnou pomocí a nápaditostí učitelů. Materiál nám může být cokoli, od přírodnin přes dřevo, látku až ke kovu. Malbou můžeme dodat všem materiálům nový, lepší vzhled.

8.1.3 Modelování

Za pomoci lepkavého materiálu a pomoci naší síly vytváříme „3D výtvary“. Modelovat můžeme cokoli je materiálově vhodné ke zpracování. V mateřských školách k této technice používáme nejčastěji plastelínu (modelínu). Dnes už máme tolik výrobků jako třeba fimo hmotu, nebo formu polystyrenových kuliček (Mould a foam) různých barev, které velice napodobují plastelínu, která se ale na rozdíl od ní nelepí na žádný povrch, k nespočetně

druhům se připojuje i plovoucí modelína, která se dá využít i k jiným činnostem. Dalším výrobkem, který ocení i děti je výroba sladkého i slaneého těsta a z něho udělané perníčky a koláčky. V zimním období se nám určitě hodí i napadaný sníh, stavění sněhuláků, výroba sněhových koulí i tohle všechno děti vysoce zaujme. I když by se mělo modelování řadit do prostorové tvorby, mým názorem je že je to zároveň i tradiční technika, často používaná ke zdokonalení jemné i hrubé motoriky, procvičujeme hmat a vede nás k dokonalejšímu pozorování věcí.

8.2 Netradiční výtvarné techniky

Tyto techniky jsou pro děti zajímavější, protože je to pro ně něco nového, o co mají zájem, a zvědavost se navyšuje z očekávaným výsledkem, který děti předem neznají. Těší se na překvapení, které vzniká pouhou náhodou.

8.2.1 Zapouštění

Technika, která vždy zaujme děti. Navlhčíme nebo namočíme čtvrtku papíru a do té zapouštíme syté barvy, nebo černou tuž.

8.2.2 Rozfoukávání

Za pomoci svého dechu děti rozfoukávají barvy po papíře. K tomu nám může posloužit i brčko, kterým mohou vyfoukat záměrný obrazec, nebo jen nějakou abstrakci.

8.2.3 Vosková rezerváž

Jak už název napovídá, potřebujeme voskovku, možno i svíčkou, kterou nakreslíme na čtvrtku nějaký obrazec, poté čtvrtku potřeme vodovými barvami, velkým překvapením je pro děti, pokud kreslí jen bílou voskovkou, i když nevidí, co kreslí a poté to potřeme naředěným inkoustem. Proto bychom měli volit voskovky světlejší a barvy na potěr tmavší pro větší efekt. Tuto techniku můžeme rozdělit na vykryvací rezerváž, kterou jsme právě popsali a odkryvací rezerváž. Čtvrtku celou přetřeme naředěným inkoustem a po zaschnutí zmizíkem kreslíme obrazce.

8.2.4 Soutisk

Přehneme čtvrtku, nebo kterýkoliv jiný druh papíru na polovinu. Na jednu půlku něco namalujeme a rychle přiložíme druhou polovinu. Práce vyžaduje rychlost, než barva zaschne. Pro tuto techniku jsou vhodnější symetrické obrazce a předem promyšlený námět. Materiálem mohou být temperové barvy, inkoust, tuž aj.

8.2.5 Otisk

Tato technika je stejná jako u soutisku, jen nemusí být předem promyšlená, pouze nanese barvu a překryjeme dalším kusem čtvrtky. Jedná se o jednu z lehčích technik. Jako pomůcka nám mohou sloužit tiskátka, šablony, bramborová tiskátka, prsty, přírodniny, korky i části vlastního těla, kde je potřeba ale dát si pozor na alergické reakce dětí.

8.2.6 Otisk negativní kresby

Barvu, nejlépe tiskařskou nanese na sklo, pomocí špejlí, nebo dřívka vytvoříme kresbu, kterou pak otiskneme na papír. Měli bychom pracovat velmi rychle, než barva zaschne.

8.2.7 Frotáž

Snímání povrchových struktur. Na různý povrch, kůry, dřeva, kámen, mince nanese papír, který celou plochou rudky, úhlu nebo voskovkami přejíždíme. Následně vzniká jakási kopie snímaného povrchu. Při volbě textilu volíme práci s válečkem a tiskařskou barvu. Je to práce velice citlivá.

8.2.8 Koláže

Tisk z koláže

Jedná z náročnějších technik, avšak dětem velice sympatická. Na čtvrtku papíru lepíme další vrstvy, může to být nejen papír, ale i provázky. Nakonec strukturu přetřeme válečkem namočeným v barvě a tiskneme stejně jako linorit .

Koláž

Nalepování různých papírových vrstev na sebe.

Dekoláž

Technika, při níž jsou postupně z vrchu ze sebe strhávány jednotlivé vrstvy novin, plakátů, kartonů, tak aby vynikly ty spodní vrstvy

Textilní koláž

Nalepování textilu na papír.

Našivaná koláž

Našívání textilu na textilní podložku.

Reliéfní koláž

Nalepování zmuchlaného papíru.

8.2.9 Muchláž

Zmuchlaný papír rozložíme a barvou zvýrazníme linie, které vznikly muchláním.

8.2.10 Protahovaná linie

Čtvrtku papíru přeložíme na půl, vezmeme provázek, nebo nit, kterou namočíme do barevné tuše a přiložíme ji libovolně mezi přeložený papír, musíme nechat koukat kousíček nitě venku, poté za nit sevřenou mezi papírem rychle zatáhneme. Vzniká tak krásná stopa, tuhle techniku můžeme využít na výrobu přáníček.

8.2.11 Pergamáno. Technika využívána za pomoci voskového papíru a tzv. kuličkového pera.

8.3 Prostorová tvorba

8.3.1 Asambláž

Nalepování, většinou pomocí tavící pistole trojrozměrných objektů k sobě, jsou to předměty všech velikostí, barev a tvarů. Vznikají tak krásné jedinečné konstrukce.

8.3.2 Reliéf

Tvary vystupující z podkladu na povrch. Můžeme použít krabicové kartony, víčka od pet lahví, různě mačkaný papír, nebo přírodní materiály.

8.3.3 Papírové výrobky

Papír je velmi vděčným materiálem zejména v mateřských školách. Můžeme na něj malovat, kreslit, můžeme ho trhat, mačkat, stříhat, lepit a skládat. Dnes jsou velmi moderní skládané origamy. Jejich předchůdci u nás jsou však skládané lodičky nebo papírové čepice, které jsou snadné na výrobu.

8.3.4 Práce s textilem

Využití textilu jako látek, šátku, šál, dek, převleků je ve školách běžné, naskýtají nám mnoho zajímavých činností, díky kterým můžeme obohatit dětem pobyt ve školce. Látku můžeme nejen šít, ale také lepit, vázat, vyšívát, věšet, děti se převlékají, mění se v nadpřirozené bytosti s nadpřirozenými schopnostmi, které využívají hlavně ve volné hře.

8.3.5 Tvoření z přírodnin

Výtvary vzniklé s využitím přírodnin - na podzim sbíráme listy, které lisujeme, dále pak žaludy, kaštiny z nich můžeme vyrobit zvířátka, nebo šišky, klacíky, kameny. Také můžeme tvořit koláže z luštěnin, jako je třeba hrách, čočka, vhodným materiálem je také rýže, lněné semínko i mák V poslední době preferuji také výtvary a zpracování z ovčí vlny, ta by se

měla před použitím vyprat a vyčesat, potom ji můžeme barvit a dále zpracovávat. Dnes už ji lze zakoupit připravenou k výrobě.

8.3.6 Plstění

Rozlišujeme plstění s jehlou, nebo přírodní plstění s využitím obyčejného mýdla. Ve školce dávám přednost plstění mýdlem. Do lavoru napustím vodu a přidám do něho trochu mýdla, potom každému rozdám po jednom toaletním mýdle a trochu ovčí vlny, děti si řádně namydlí ruce, ve kterých pak žmoulají, muchlají vlnu, kterou sem tam namočí v mýdlové vodě a znova mydlí, než se z vlny stane správně spojená kulička.

8.3.7 Kašírování

Nastříhaný, nebo natrhaný novinový papír namočený v lepidle (Taposa), sádře a nebo ve škrobu vrstvíme na připravený podklad, podkladem může být i balonek. Po zatvrdnutí hmoty si výtvar můžeme nabarvit temperovými barvami s přimícháním trochou lepidla, aby se barva nesloupla a udržela se na povrchu.

8.3.8 Land-art

„zemní umění“- jedná se o techniku, kdy zasahujeme výtvarným způsobem přímo do terénu. Nebo tak zvaní land-artisté sbírají zajímavé přírodniny a pak z nich tvoří neobyčejné výtvary. Soustředění věnují spíše průběhu, než finálnímu výsledku. Rádi si své práce fotí a natáčejí, protože jak známo, výtvary v přírodě dlouho nevydrží.

8.3.9 Body-art

„tělové umění“ je známější než Land-art. Malby a kresby na tělo jsou dnes častým zájmem u dětí. Existují speciální tělové barvy všech barev a odstínů a jsou lehko k sehnání.

8.3.10 Akční tvorba

důraz je zde kladen na průběh výtvaru. Podstatou je akce. V tomto případě můžeme hodnotit nejen jednotlivce, ale i skupinové práce. Materiál nám tvoří vše bezpečné a povolené kolem nás. (Vondrová, 2001)

III. PRAKTICKÁ ČÁST

9. Cíl výzkumu

V praktické části sumarizuji používané výtvarné techniky v mateřské škole, jejich využití a význam z pohledu vyučujících v mateřských školách a to vše formou dotazníku vlastní konstrukce.

9.1 Výzkumné otázky

Předpoklad 1: Při dnešním počtu dětí ve třídách se domnívám, že učitelé budou volit méně náročné výtvarné techniky.

Předpoklad 2: Pedagogové mají dost podnětů k práci s výtvarnými technikami.

Předpoklad 3: Děti si budou častěji volit techniky, které jim nejsou dostupné doma.

Předpoklad 4: Pedagogové využívají výtvarné techniky k rozvoji dětí v mš a děti mají správný návyk k držení tužky a jiných psacích potřeb

9.2 Používaná technika

Pro sběr dat jsem zvolila techniku dotazníku. Dotazník je psaná forma rozhovoru, mnohdy delší než samotný rozhovor. Otázky musí být předem dobře promyšlené a zvolené. Při sestavování dotazníku je dobré zvolit konkrétní cíl průzkumu. Dotazník by měl být anonymní z důvodu větší upřímnosti odpovědí.

Popis zkoumaného vzorku:

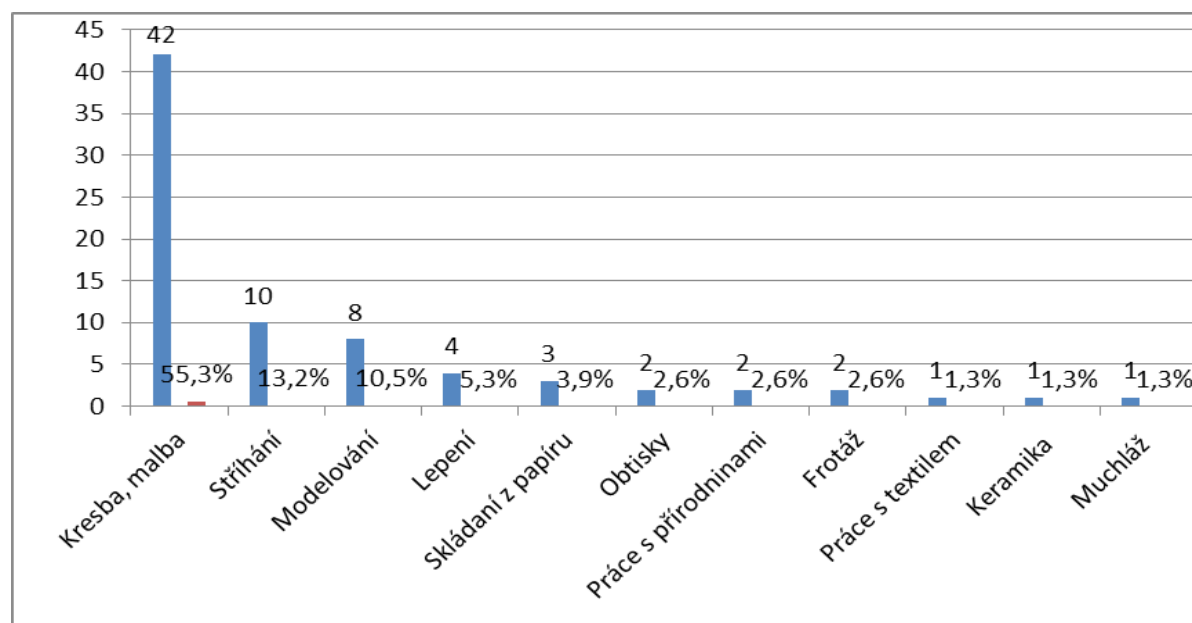
Toto téma jsem si vybrala i z důvodu toho, že na praxi jsem se setkávala s hodně výtvarnými technikami. Učitelky byly rády, že jim pomáháme s přípravou dárečku na Vánoce, Velikonoce, Den matek a jiných aktuálních věcí a protože jsem zjistila, že tyto techniky a výroba těch všech dárečků a vzpomínek je velmi časově náročná, rozhodla jsem se, že všechny nejpoužívanější a přístupné techniky sumarizuji a zveřejním výsledky.

Než jsem začala psát dotazník, nejprve jsem si musela dobře promyslet cíl, kterého chci dosáhnout. Pak jsem promýšlela otázky, které musely být jasně formulované a stručně sepsané k danému tématu. Když jsem s nimi byla hotová, dala jsem je ke kontrole vedoucí bakalářské práce a poté k předběžnému vyplnění učitelkám jedné mateřské školy. Na základě jejich připomínek jsem otázky poupravila a ubrala jejich počet. Konečný výsledek,

jsem opět konzultovala s vedoucí práce. Rozhodla jsem se, že dotazník vytisknu a rozdám v pro mě přístupných mateřských školách. Dále mi bylo nabídnuto vytvořit dotazník i na internetových stránkách google.cz, s kterými mi pomohl kamarád, stačilo jen do e-mailu okopírovat internetovou adresu a rozeslat do školek po celé republice. Osobně jsem roznesla sto tištěných dotazníků a padesáti školám jsem poslala odkaz na internetovou stránku s mým dotazníkem, s prosbou o jeho vyplnění. Bohužel návratnost byla velice nízká a jsem zklamaná ochotou pedagogů o jeho vyplnění. Z tištěných dotazníků se mi jich vrátilo pouze 27 kusů a na internetových stránkách mi jej vyplnilo pouhých 17 pedagogů. Na internetových stránkách byl dotazník k dispozici celkem 72 dní, tudíž se domnívám, že prostoru a času měly mateřské školky a jejich učitelky dostatek.

9.3 Výsledky

Otázka 1.: Které výtvarné techniky nejčastěji používáte ve svých řízených činnostech?

Na grafu můžeme jasně vidět, že malba a kresba jsou stále na prvním místě a tvoří 55,3 % z dnes velkého výběru tvořivých činností. Myslím si, že je to tím, že jsou pro děti nejpřirozenější a mají k těmto dvěma technikám nejsnadnější přístup. Kreslit a malovat se dá dnes opravdu vším. Kresba tužkou, pastelkami, fixem, rudkou, uhlem a jinými pomůckami. Z pomůcek na malbu mohu jmenovat třeba vodové barva, akvarel, tempery, ale i přírodniny.

S 13,2% se na druhém místě umístilo stříhání. To není pro mě překvapením, protože ze své vlastní zkušenosti s neteří vím, že doma dětem nůžky nepovolí z důvodu její bezpečnosti její i jiných anebo, aby neprovedla nějakou jinou neplech, třeba nerozstříhala záclonu,

ubrus a jiné věci. Musím podotknout, že ne všichni rodiče jsou stejní. Proto se není čemu divit, když dítě vidí ve školce nůžky poprvé a neumí s nimi zacházet nebo se jich bojí. Ale podle mého názoru, by děti nastupující do první třídy, měly umět správně manipulovat s nůžkami. Z rozhovorů, které jsem vedla s některými učitelkami, jsem pochopila, že i ony si uvědomují tuto situaci a nabízejí ji dětem, aby získaly zkušenosti se vším, co jim školka nabídne. U více odpovědí jsem se setkala s názorem, že stříhání pouze u starších dětí. Mým názorem je, že pokud je dítě zralé i v mladším věku, proč by si to nemohlo zkusit. Zajímavé by určitě bylo zpracování nějakého projektu na téma co všechno doma/ve školce povolit a nepovolit dětem a z jakého důvodu.

Na třetím místě s 10,3% bylo vyhodnoceno modelování. Tuto činnost si učitelé vybrali nejspíše proto, že je snadná, nenáročná na přípravu a dobře se hodí pro rozvoj jemné motoriky, děti rádi dělají válečky, kuličky, řezají, válí, krájí, vykrajují. Výhodou modelování je, že i po čase můžeme svůj výtvar rozestat, rozdělit barvy a pořád dokola vytvářet nové zajímavé výtvar. Děti se modelováním moc naučí a 3D výtvar se perfektně hodí při hrách s lidským tělem, nebo se zvířaty a jinými věcmi.

Lepení se dostalo na čtvrté místo s 5,3%. Lepení je také jednou ze snadnějších činností. Stačí natrhat, nebo vystříhnout obrázky a nalepit je na čtvrtku papíru. Bez lepení se neobejdeme ani při výrobě různých papírových výtvarů, jako je třeba vánoční řetěz, papírové čelenky a masky, které děti tolik milují.

Páté místo má s 3,9% skládání z papíru, tato činnost je už trochu složitější, také záleží, co budete skládat a s jak starými dětmi. V poslední době je velmi oblíbené téma origami, nebo-li skládání z papíru, výrobky mohou být snadné až velmi náročné. Ale ani tady se neobejdeme bez nůžek a lepidla. Skládání z papíru nám nabízí spoustu kombinací barev, papírů i výtvarů. Děti láká postup výroby a jeho konečný výsledek. Někdy jsou až nedočkavé, protože z postupu si nedokáží odvodit finální výsledek a přejí si, aby to už bylo hotové. Je zajímavé je u toho pozorovat a poslouchat jejich rozhovory na téma to musíš takhle, z toho bude toto, to určitě nevyjde. Ve výsledku jsou samy překvapené a nadšené jak jim ta labuť krásně drží a nejraději by jich udělali spousty, aby mohly dát každému z členů rodiny jednu, nebo jim ukázat postup a říct ostatním jak je to vlastně snadné.

S 2,6% se umístila výtvarná činnost obtisky. Tuto činnost si pamatují ze školky snad jako jedinou. Překvapilo mě, že se objevila ve výsledku pouze dvakrát, mě osobně strašně bavilo dělat obtisky podzimních listů, nohou, rukou a jiných přírodnin, což dodávalo třídě takovou zvláštní atmosféru. Přitom je dnes velká možnost výběru pomůcek na obtisky. Na

mysli mám houbičky s různými motivy, na procházce sběr listů, vykrajované syrové brambory a určitě spoustu dalších materiálů. Je mi líto, že už tato činnost není tak interpretována a upouští se od ní.

Práce s přírodninami je také velice zajímavá a účelná činnost, která dostala pouhé 2,6 %. Přitom kolem nás je zatím dost přírody, kterou můžeme využít nejen pro výtvarné činnosti, ale i pro vzdělávání. Práce s přírodním materiálem je velice snadná, přírodní materiál je možno sehnat všude kolem nás - různé květiny na vlastní herbář, klacíky na výrobu loutek, ovčí vlna na výrobu panenek, kameny na postavení nějakého hradu, koření, luštěniny, těstoviny, na podzim kaštiny a žaludy, ovoce, zelenina, s tímto vším by měly děti přijít do styku a poznávat co všechno si mohou s malou pomocí vyrobit na hraní.

Frotáž s 2,6%. Tato výtvarná činnost je velice zajímavá, mrzí mě, že i v odpovědích nebyla vícekrát, přitom pro děti by byla velmi vhodnou pomůckou ke zkoumání různých povrchových vrstev, nejen suchých listů a kůry, ale i mincí. Já osobně ji budu při práci s dětmi využívat a nejen ke studování rostlin a plodů.

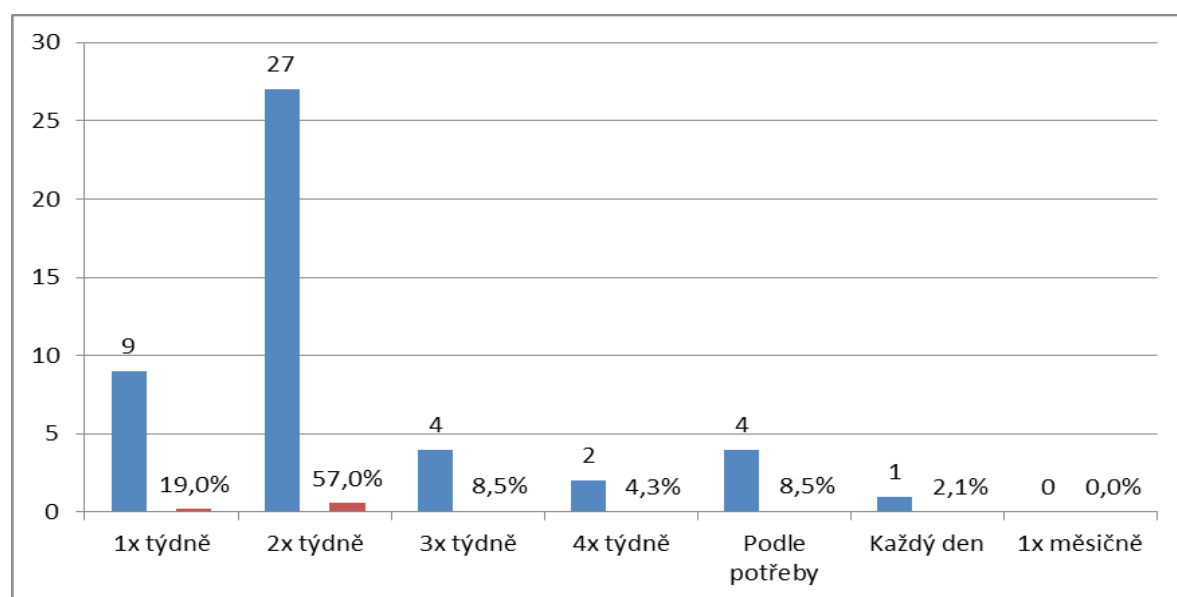
Na devátém místě v hodnocení mého dotazníku se stala práce s textilem s 1,3%. Je pravda, že tuto techniku jsem za svoji praxi zažila pouze dvakrát a to při výrobě látkové koláže na papír a jestli to smím takhle použít, tak při výrobě šatů pro víly, kde se pracovalo pouze s uzlováním a pomocí svíracích špendlíků. Pro děti by bylo určitě zajímavé zkusit si sešít kousky látek, samozřejmě že by to muselo být s největší opatrností a za důsledných pravidel.

Předposlední výtvarnou technikou se stala keramika a to jen s 1,3%. Není divu, že tato technika není často řazená do řízených činností, protože která školka si dnes může dovolit pořídit si vypalovací pec. Ale utěšuje mě představa, že mnohé školky i přes tuto peripetii hledají jiné způsoby řešení vypalování a jsou ochotné i výtvořů převážet. Protože každá zkušenost s hlinou je dětem prospěšná.

Muchláž, poslední výtvarná technika zmiňovaná v odpovědích s 1,3%. Tato technika je velmi jednoduchá, sama jsem se přesvědčila, že možná i nezajímavá. Děti si ji vyzkouší jednou a vícekrát už nechtějí, protože je, jak samy uvedly, nudná. I když tato technika je velice rychlá a snadná, můžeme ji dětem namotivovat, z muchláže vznikají různé potůčky, řeky, cesty, chodbičky, kam asi všechny vedou? S dětmi můžete vymyslet spousty cest a příběhů a oživit jim tak pro ně nezajímavou práci.

Z vyhodnocení této otázky usuzuji, že si učitelé vybírají nenáročné výtvarné techniky, které nepotřebují zvláštní přípravu. Je mi líto, že se v dotazníku neobjevuje více technik a že se opakují ty zaběhlé techniky stále dokola. Doufám, že se dokážeme odprostit od tradičních technik a začneme objevovat výhody i těch netradičních, které k životu neodmyslitelně patří a s jistotou mohu tvrdit, že nám mohou něco užitečného přinést.

Otázka 2.: Jak často používáte výtvarné techniky ve svých řízených činnostech?

Tato otázka měla 4 možnosti: a)1x týdně, b)2x týdně, c)1x měsíčně, d)jinak, jak? Na vyhodnocení je vidět převaha odpovědi b) 2x týdně a to s celými 57%. Tato odpověď mi přijde adekvátní, neboť musíme brát v úvahu i další zařazení jiných činností, jako je hudební, tělesná, logopedická, matematická aj.

Na odpověď jedenkrát týdně jsem se setkala i s názorem „ bohatě to stačí a už i tak je toho až kam, musíme si uvědomit, že nejsme stroje, nemůžeme zvládnout všechno.“ Zajímala by mě identita této paní učitelky, protože bych chtěla vyslechnout její názor. Nemohu soudit, doufám jen, že to myslela lépe, než jak to vyznělo.

Odpověď třikrát týdně až čtyřikrát týdně jsem se zprvu zarazila, nicméně zde bylo velmi pěkně popsáno, jak to mají paní učitelky vymyšlené. Každé ráno mají děti k dispozici si něco vyrobit, nebo namalovat, nakreslit, záleží pouze na nich, jestli mají chuť této příležitosti využít. Tento nápad mě velice nadchnul a příjemně překvapil, Bylo by dobré, kdyby to platilo všude a nejen pro výtvarné techniky. Doufám, že toto tvrzení platí také u

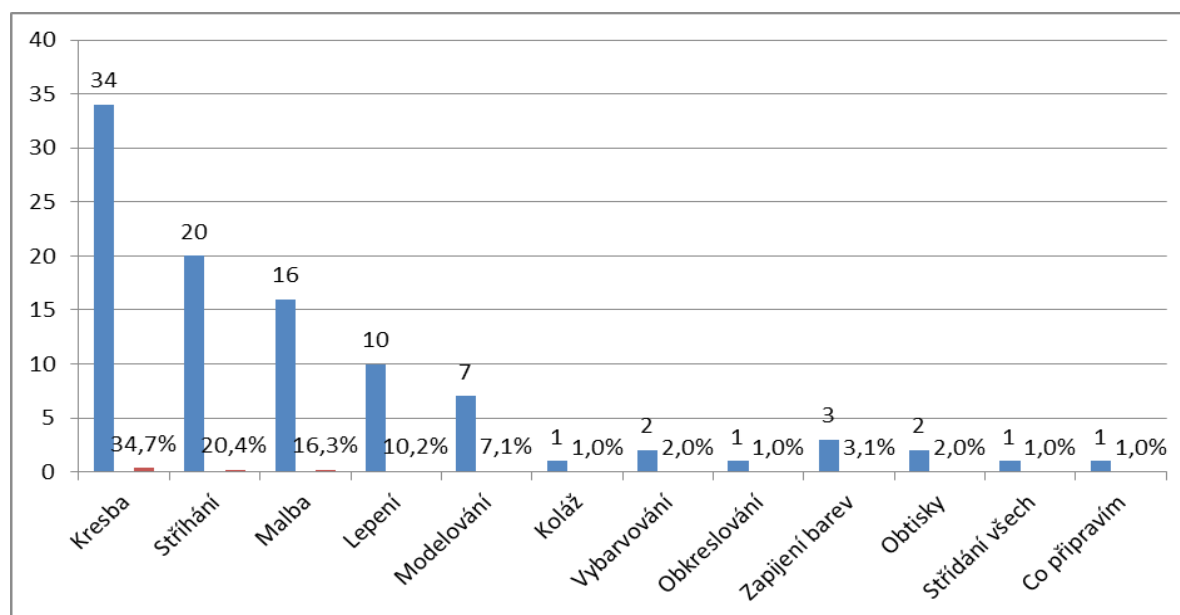
odpovědi šesté- každý den. Neumím si totiž představit děti, že by se každý den věnovaly pouze výtvarným technikám, rozhodně by to nebylo vhodné řešení.

Odpověď podle potřeby s 8,5% se vyskytla čtyřikrát. Je těžké posoudit, co tím učitelky myslely. I když jsem s touto odpovědí počítala, doufala jsem o její vysvětlení. Nemohu tedy konstatovat svůj názor, protože neznám detaily odpovědi a její smysl. Byla bych však ráda, aby to znamenalo používání výtvarných technik častěji, než jen z nutnosti.

Odpověď jedenkrát měsíčně nebyla zvolena ani jednou, jsem tudíž ráda, že se výtvarné techniky objevují častěji a mohou být prospěšné všem dětem i pedagogům.

Díky této otázce jsem se ujistila, že výtvarné techniky jsou stále žádané a potřebné. Jsem spokojena s častým využíváním výtvarných technik v mateřských školách. V odpovědích se také často objevoval názor, že neopomíjí jak skupinovou, tak kolektivní práci, za tento názor jsem velmi ráda a děkuji.

Otázka 3.: Které výtvarné techniky si děti nejčastěji volí?

U této otázky nebyl žádný výběr odpovědí, doufala jsem v její individuálnost. Jak se můžete přesvědčit v grafu, rozmanitost odpovědí je uspokojivá

S nejvíce procenty se umístila kresba. Ta byla často doplněna poznámkami, že právě při volné hře si děti nejraději kreslí a to své zážitky z domova. V některých odpovědích jsem nacházela i potřeby, se kterými si děti nejraději kreslí, rozhodla jsem se je tu pro zajímavost zmínit, kresba voskovým bločkem, pastelkami, fixem.

Další nejčastější volitelnou technikou bylo zvoleno stříhání, domnívám se, jak už jsem uvedla v otázce první, že je to tím, že dětem doma není schvalováno „hrát si s nůžkami“. V tomto případě by měly být bráni na zřetel praváci i leváci a měly by jim být umožněné vhodné pracovní pomůcky.

Malba, která dosáhla třetího místa, měla také rozmanité odpovědi. Setkala jsem se například s experimentováním s barvami, zapíjení akvarelu do mokrého podkladu, zapouštění do klovatiny a byla jsem překvapena a nadšená, že si děti samy vybírají takto zajímavé techniky. Na studijní praxi jsem se nesečkala s nápadem, ani možností tuto techniku využít. Nepopírám, že v dnešní době sehnat klovatinu je jednoduchá záležitost, ale není to nemožné i když finanční prostředky to někdy neumožňují.

S 10,2% se umístila technika lepení. Z odpovědí vyplynulo, že děti si samy ve volných hrách stříhají kusy barevných papírů, nebo vystřihují různé obrázky z časopisů a následně je lepí na bílé i barevné čtvrtky papírů.

Modelování s 7,1% je pátou nejvyhledávanější výtvarnou technikou mezi předškolními dětmi, děti využívají nejen klasickou plastelínu, ale i pěnové barevné modelíny. I tady je zřejmé, že si ji děti vybírají ve volných hrách. A pokud dá učitelka na výběr, děti si tuto techniku mnohokrát volí.

S 2% se setkala technika obtisků a vybarvování. Je zcela logické, že technika obtisků je časově dost náročná na přípravu i na práci samotnou. Je známo, že pokud není na volnou hru více času, učitelky nabízejí dětem jinou variantu činností, tudíž dítě šidí o jeho potřebu samo se rozvíjet a vytvářet něco nového. Za svou praxi jsem se mnohokrát setkala se zklamanými dětmi, protože jim nebylo vyhověno.

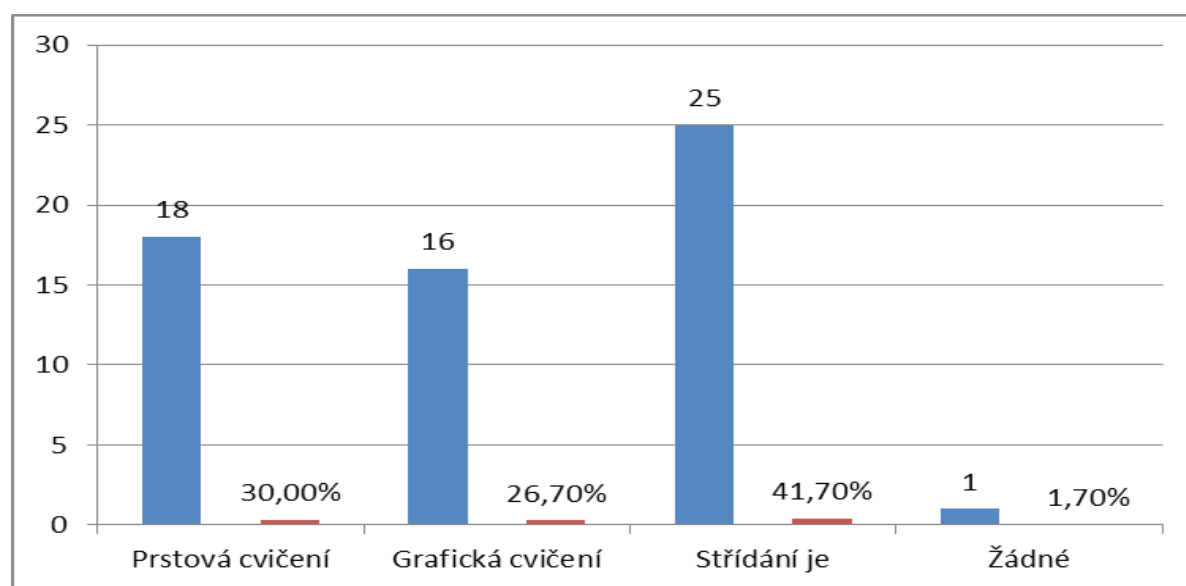
Koláž a obkreslování mají po jedné odpovědi, tudíž jsou na 1%. Mým názorem je, že obkreslování čehokoliv je na děti ještě dost složité, bylo by dobré zjistit, zda to byla třída předškolních dětí, nebo dětí mladších, abychom mohli posuzovat. Koláž je sama o sobě zajímavá činnost. Z předchozích výsledků je patrné, že děti rády stříhají a lepí, to vše ke koláži patří. Přemyslím nad tím, zda je tato technika tak málo volena, protože děti nemají dost podnětů, nebo jim je málo nabízena.

Zaujaly mě dvě odpovědi, které mají po 1%, první byla: „co připravím“ z této odpovědi jsem velice zklamaná, protože otázka zněla jinak, tudíž to chápu tak, že děti vlastně nemají na výběr, v tom případě jsou nucené tvořit něco, co je ani nemusí bavit a postrádají k výtvarným činnostem kladný vztah. Volná hra má sloužit k tomu, aby si dítě samo řeklo, co

by chtělo dělat, nebo si to vyzkoušet a samo se tak mohlo učit novým poznatkům. Tato odpověď mě tedy v žádném případě nezaujala. Další odpovědí bylo „střídáme je všechny“. Je sice hezké, že děti mají možnost vyzkoušet si všechny činnosti, ale co když dítě bude mít náladu si zrovna chtít modelovat a ne stříhat. Smím jen doufat, že mu bude vyhověno a nebude nuceno do něčeho, co se mu nebude chtít dělat.

Tato otázka splnila moji představu o tom, co děti uplatňují více a čemu dávají přednost.

Otázka 4.: Jaké grafomotorické cviky procvičujete s dětmi před výtvarnou technikou?

U této otázky byly čtyři varianty a) prstová cvičení, b) grafická cvičení, c) střídání je, d) žádné.

Nejvíce procent získala odpověď „střídání“, ta měla 41%. Jsem ráda, že se způsoby cviků mění, z odpovědí jsem se také často dočetla, že si je učitelky upravují a někdy dokonce vymýšlí nové, aby děti mohly stále motivovat a inspirovat do další činnosti.

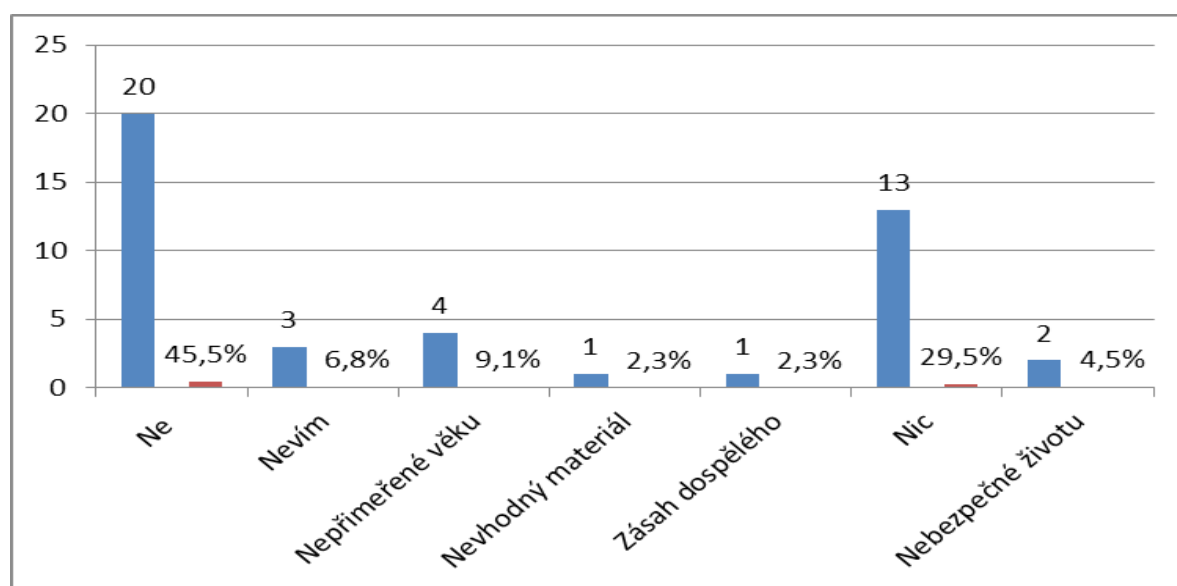
30% dostaly prstová cvičení. V jedné z odpovědí mi jedna paní učitelka napsala „ To jsou ruce, to jsou dlaně, mýdlo s vodou patří na ně a po mýdle dobré jídlo a po jídle zase mýdlo“. „Děti tuhle básničku milují a cvičíme ji i před výtvarnou činností.“ Musela jsem se zamyslet nad tím, zda ji děti opravdu mají rádi, nebo se nesetkaly s jinou, nechám posouzení na Vás.

Grafická cvičení, odpověď, která získala 26,7%. Ani tato cvičení by neměla chybět před každou výtvarnou činností. Jsou velice důležitá pro přípravu na velký výtvar, ať už se jedná

o kresbu, malbu, nebo jinou práci. Neodmyslitelně patří k výtvarným technikám stejně jako prstová cvičení.

Bohužel jsem se setkala i s negativní odpovědí a to bylo, že žádné. Z této odpovědi mám ale dojem, že se možná paní učitelka jen spletla a zaškrtnula nesprávnou odpověď. Po prozkoumání celého dotazníku, vyplněného její osobou mi nepřišlo, že by měla paní učitelka lhostejný přístup a přikláním se k tomu, že to byla pouhá nepozornost.

Otázka 5.: Existují některé výtvarné činnosti, o kterých si myslíte, že nejsou přínosné pro děti předškolního věku? Případně vypište.

Otázka byla zcela bez možností odpovědí, byla vybrána pouze za účelem mé zvědavosti.

20% získala odpověď ne, jen u málo odpovědí bylo vysvětlení, dovoluji si jich pár odcitovat pro zajímavost a utvoření vlastního úsudku. „Zvládnout se dá spoustu věcí, ale záleží na počtu dětí a věku ve třídě.“ „Neexistují, vše co děti dělají, se počítá.“ „Každý experiment - prožitek z výtvarných technik má pro dítě přínos. Nejméně přínosné považuji omalovánky- nenutí dítě použít fantazii, jako vlastní kresba.“ „Myslím, že každá činnost dítěti přináší nové zkušenosti. U tříletých dětí rozžehlování voskovek, ale s velkou pomocí učitelky se dá také realizovat.“ Líbí se mi elán paní učitelky a jsem ráda, že podporuje můj názor, že všechno se dá poupravit, vymyslet, připravit, zjednodušit a realizovat. I s velkým počtem žáků, se dá spousta výtvorů udělat. I kdyby se to dělalo postupně s jedním dítětem, není nikde napsáno, že to nelze.

U odpovědi „nevím“ s 6,8% jsem byla trochu zaskočena. Myslím, že každý má na tuto otázku nějaký názor, který by mohl vyjádřit. Bohužel jsem se setkala i s odpověďmi, kde

nebylo napsáno vůbec nic, anebo byly proškrtnuté. Tyto odpovědi měly překvapujících 29,5%. Napadlo mě, jestli by důvodem nemohlo být, že otázka byla až na dolní straně dotazníku a tím pádem přehlédnutelná, po konzultaci učitelkami jsem se jen ujistila v tom, že samy nevěděly jak na otázku odpovědět.

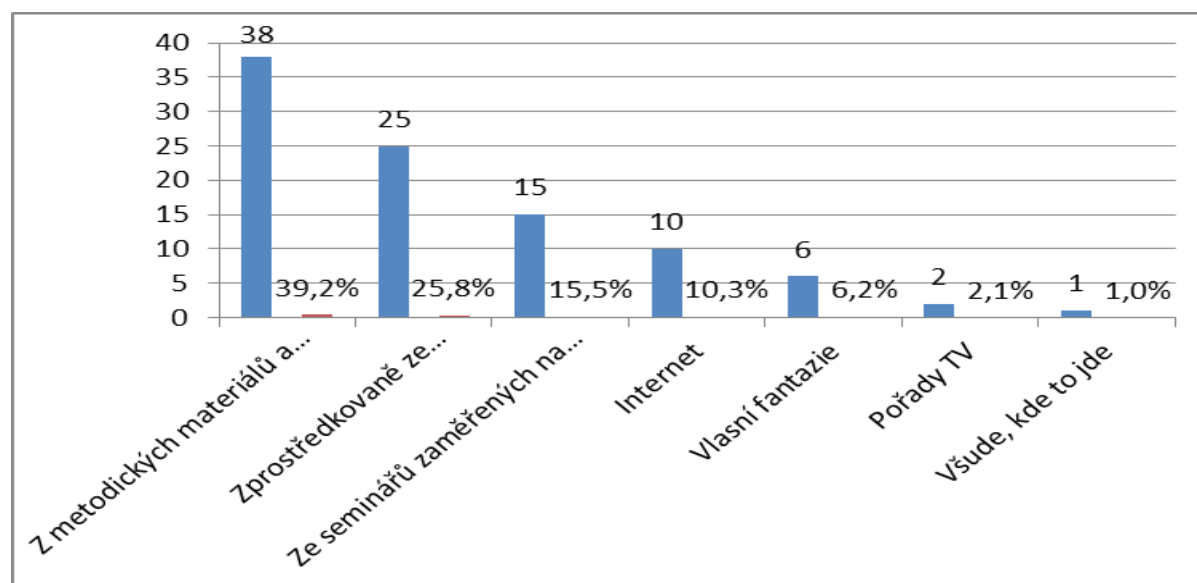
V odpovědi s 2,3% „nevhodný materiál“ nebylo zdůvodněno, co se myslí nevhodným materiálem, Dle mého názoru by si měl učitel uvědomit, který to je a ve školce by neměl co dělat, tím pádem se nedostane mezi děti a není nevhodný. S tímto názorem si stojím i za odpovědí pod názvem „nebezpečné životu“. Ve třídě by se nemělo nic nebezpečného objevovat.

„Zásah dospělého“ odpověď s 2,3%. Když dítě pracuje s něčím, co zkouší poprvé, musí být při ruce učitelka, která nabídne pomoc a to i v případě, že dítě činnost zná a třeba jen neví jak pokračovat v práci, nebo se vyjádřit.

Svůj názor na odpověď s 9,1% „nepřiměřené věku“ jsem už vyjádřila v první odpovědi, zvané „ne“. Každá výtvarná technika se dá zvládnout zjednodušením, poupravováním a kvalitní přípravou.

Jsem ráda za odpovědi, které padly a zklamaná z těch, které neměly odpověď, nebo byla ve znění nevim. Chtěla bych do budoucna práci více rozebrat a udělat projekt, vhodných a nevhodných materiálů a pomůcek, rozebrat téma výtvarných technik do detailů.

Otázka 6.: Kde berete inspiraci výtvarných technik?

Otázka měla na výběr z možností: a) z metodických materiálů a časopisů, b) zprostředkovaně ze zkušeností kolegů a přátel, c) ze seminářů zaměřených na výtvarné činnosti, d) jinde- kde?

Tato otázka byla položena z prostého důvodu - zjistit, zda-li má někdo, kdo přichází do oboru, třeba student po škole, dost informací, pomůcek a prostředků získat dostatek kvalitních informací.

Na odpověď a) z metodických materiálů a časopisů odpovědělo celkem 39,2% dotazovaných. Není to pro mě překvapující, protože jsem v ruce už pár těchto časopisů a materiálů měla a byla jsem překvapená, co všechno obsahují a vždy jsem si něco oskenovala, nebo opsala.

Využívám i odpovědi b) zprostředkovaně ze zkušeností přátel a kolegů. Vždy se mi osvědčilo, když jsem zkoušela na své praxi něco s dětmi, prvně se informovat zkušenějších, zda-li si mám dát na něco pozor, na co všechno se připravit, co vynechat, co vylepšit a spousty jiných užitečných rad.

Bohužel na odpověď c) Ze seminářů, nemohu nijak reagovat, protože na jiném, než na tom školním jsem zatím nebyla a upřímně, mě nijak neoslovil.

Jsem potěšena odpověďmi, které byly typu: „vlastní fantazie“ z 6,2%. I já ráda vymyslím nové a zajímavé práce a doufám, že děti oslovím a nadchnu. Hodně vylepšuji staré nezapomenutelné výtvary nebo vymyslím nové pomůcky na dané téma. Výtvarné techniky a práce jsou mým velkým koníčkem, tudíž si sama vyrábím i pomůcky k jiným příležitostem, než jsou ty výtvarné.

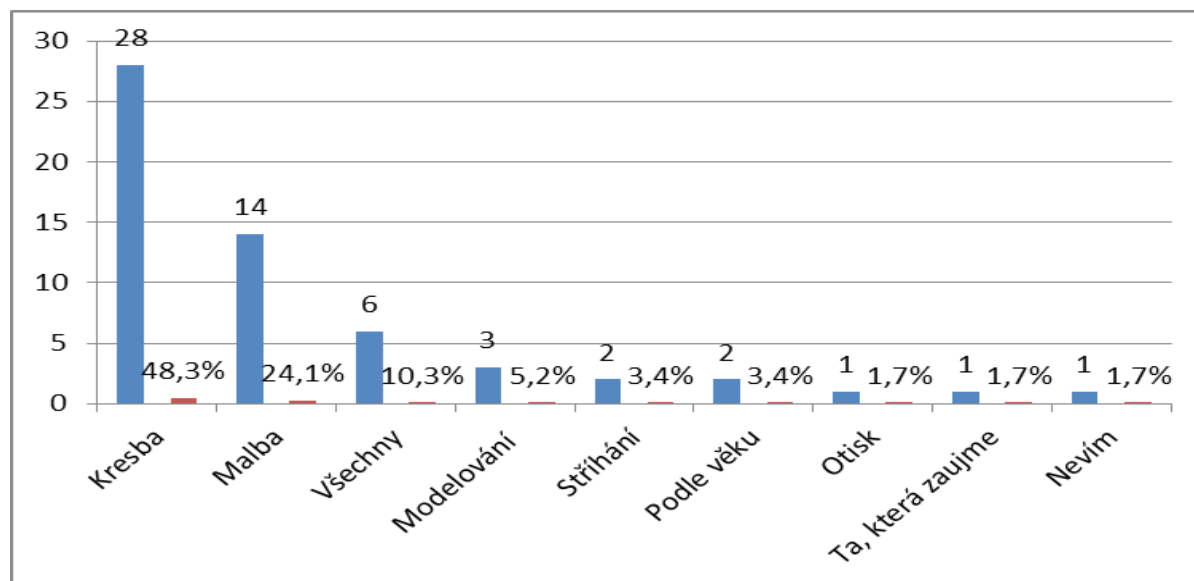
K dalšímu zdroji inspirace neodmyslitelně patří internet, který dosáhl 10,3%. I když preferuji vlastní fantazii, pořád využívám internet k tomu, abych našla vhodné, cenově dostupné materiály, nebo porovnála práce jiných školek a nechala se jimi inspirovat. Jednou jsem byla na exkurzi v jedné nejmenované školce, na každém lustru jim vysel krásný zvoneček, i když si o sobě myslím, že jsem výtvarně nadaná a vymyslím spousty věcí, na tuhle techniku jsem nepřišla a musela ji vyhledat na internetu. Tehdy jsem ze sebe byla zklamaná, když jsem se pak podívala na ty krásné vánoční zvonečky, které jsme udělaly s dětmi a vyzdobily jimi třídu, všechno mě přešlo.

Již několikrát se mi stalo, že jsem získala inspiraci i v televizních pořadech, proto jsem ráda, že i jedna paní učitelka mi přímo k této otázce vypsal, které sleduje pravidelně a v

kterých bere inspiraci pro práci s dětmi. Těmi pořady jsou: „ Pták Loskuták, Receptář prima nápadů, Sama doma a Kouzelná školka.“

Inspirace může přijít z různých zdrojů. Proto mě nepřekvapila odpověď „všude, kde to jde“ myslím, že není za potřebí tuto odpověď nikterak komentovat.

Otázka 7.: Která výtvarná technika je pro vás nejdůležitější?

Na prvním místě kresba z 48,3%. Při vyhodnocování této otázky jsem zjistila, že jsem jí mohla doplnit o slovíčko proč, naštěstí, některé paní učitelky mi důvody vypsaly. Jeden z nich se často opakoval, byl to rozvoj fantazie a správné držení psacího náčiní. Jsem ráda, za komentář, který mi byl poskytnut i bez dotazu. Kresba je velmi zasloužilá činnost, nejen, jak už bylo řečeno, slouží k rozvoji fantazie, ale z kreseb můžeme přechít co se v dítěti odehrává, jaké má pocity a případně s ním probrat věci, které ho trápí.

24,1% získala malba. Zde se často objevoval názor správného držení štětce, míchání barev a správný výběr barev při práci. Podle odpovědí je znát, že děti rádi experimentují s barvou.

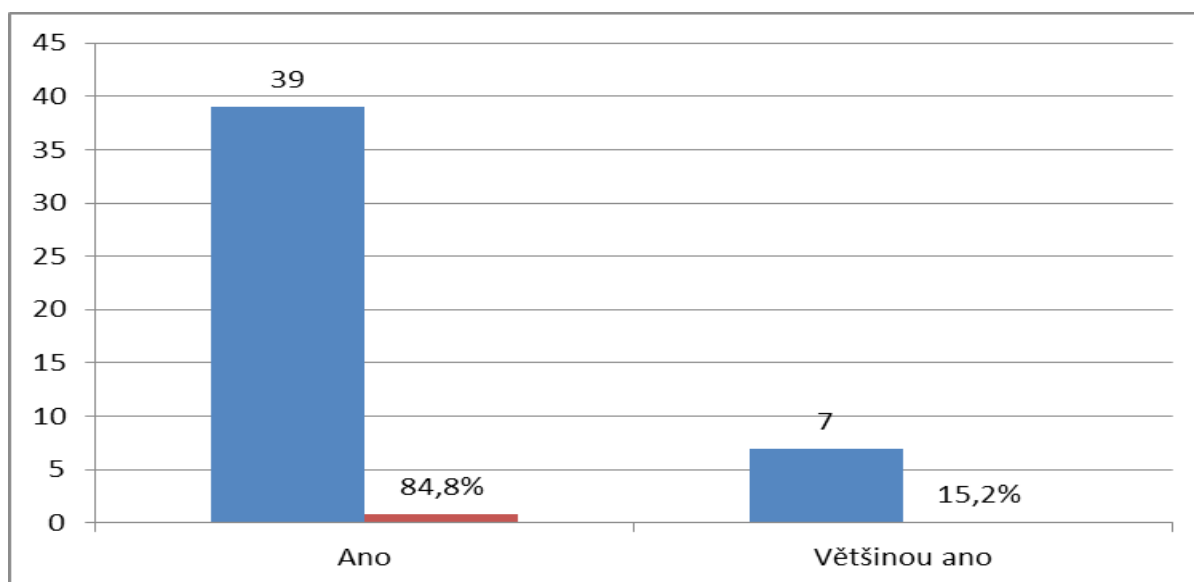
S odpovědí „všechny“ jsem také spokojená, každá technika je něčím přínosem, každá může dítěti něco nabídnout. Pokud se dbá na správné držení štětce, tužky i nůžek. Tuto odpověď jsem čekala s více procenty, protože bych jí sama volila.

„Modelování“ dostalo 5,2%. Pro mě je to stejně důležitá technika jako ostatní. Bohužel zde nebylo vysvětleno, proč bylo zvoleno právě modelování. To samé platí i pro odpovědi s

1,7% „otisk“ a z 3,4% „ stříhání“ i když v tomto případě se domnívám, že jde o správné držení nůžek s ohledem na praváky a leváky.

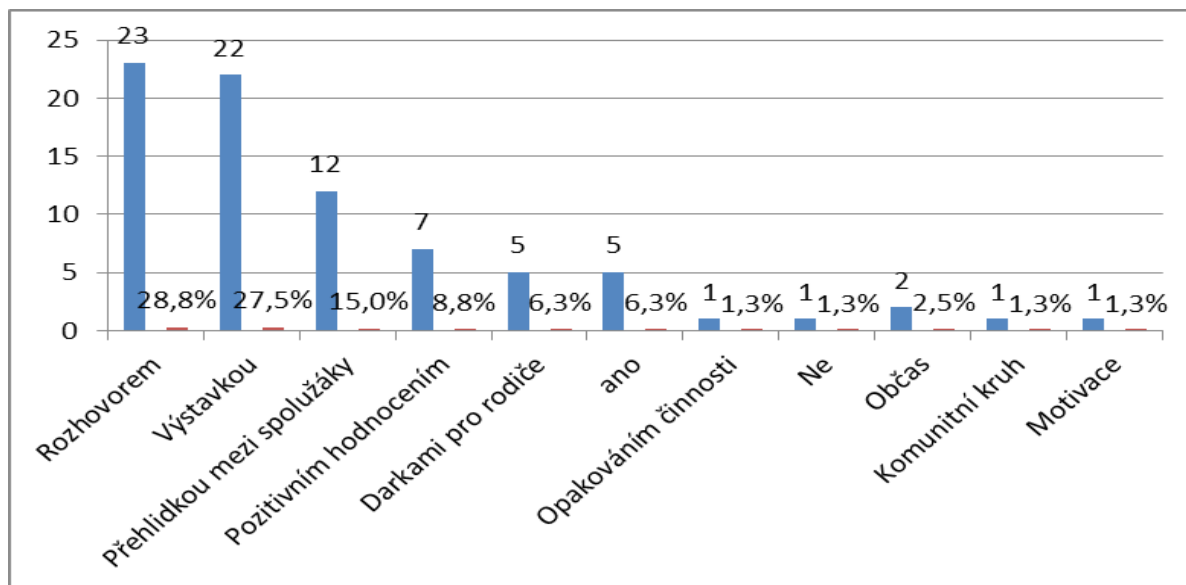
Z následujících odpovědí mě nadchla jen jedna „ ta která zaujme děti“. Líbí se mi přístup paní učitelky, která dává přednost tomu, aby zaujala děti, než si usnadňovala práci sama se sebou. Opakem byly odpovědi „nevím“ s 1,7% a „podle věku“ s 3,4 %. Chápu paní učitelku s odpovědí, že je důležitý věk, to ovšem je, ale jak už jsem zmínila, několikrát, pokud má dítě zájem a snahu učit se něčemu novému, mělo by mu to být umožněno. A pokud zazněla odpověď nevím, nedokážu pochopit paní učitelku, která nemá jasný názor na věc.

Otázka 8.: Respektují děti Vámi vybranou techniku?

S 84,8% zazněla odpověď „ano“ a s 15,2% zazněla odpověď „většinou ano“. Jsem ráda, že výsledek je kladný, byl doprovázený spousty poznámkami. Opakovaly se tu věty, které zmiňovaly dobrou motivaci, když dítě nechce spolupracovat, možnost volby jiné práce, nebo jiného provedení. Ale převážně panovaly poznámky, ze kterých vyplynulo, že se dítě zprvu jen kouká a po čase ho to samo zaujme a přidá se k ostatním pracujícím dětem. Ráda bych také ještě zmínila, že musíme brát zřetel na správné zadání práce. Mnohdy se stane, že dítě neví, co má udělat a proto to raději dělat nechce vůbec, přikláním se k názoru, že učitelka má všem zúčastněným prvně předvést potup s dobrým vysvětlením.

Otázka 9.: Děláte s dětmi zpětnou vazbu na jejich dokončenou práci? Jak?

28,8% získala odpověď „rozhovorem“. Rozhovor je velice důležitá věc. Děti si rády povídají o tom, co nakreslily, vymyslely a proč to udělaly a proč použily zrovna tyhle barvy, Je dobré je vyslechnout. Zároveň se jim tak obohacuje jejich slovní vyjadřování. Každý obrázek je něčím zajímavý, proto by měl být každý výtvar kladně hodnocen. „Pozitivní hodnocení“ se také objevuje v dotazníku, dostalo 8,8%. Komunitní kruh s 1,3% řadím k těmto odpovědím, protože komunitní kruh slouží převážně k rozhovorům mezi učitelkou a dětmi nebo mezi dětmi samotnými, počítám s tím, že právě v tomto kruhu si děti ukazují své výtvary a komentují je mezi sebou

Mezi další kladné odpovědi řadím i „výstavku“ s 27,5%, která se uskutečňuje snad v každé školce. Je často umístěna v šatně, kde se na ni mohou podívat rodiče a známí, kteří si přijdou dítě vyzvednout nebo je umístěna na chodbě, aby byla na očích všem, kdo přicházejí do mateřské školky a mohli si prohlédnout krásné výtvary dětí. Spousta školek má i třídní výstavy, mají nějaké místo, třeba pod oknem, kde děti mohou vystavovat svá díla, která si vyrobila ve volných hrách. I tato odpověď se objevila, dostala 15,0% a nazývám ji „prohlídka mezi spolužáky“

Odpověď „ano“ zazněla jen pětkrát a neměla jiné komentáře, u odpovědi „ občas“ též žádný nezazněl. Troufám si říci, že každý výtvar by měl být hodnocený, není nic jednoduššího, než říct, „teda, to se ti povedlo, líbí se mi, jaké sis vybral veselé barvičky, to máš určitě dobrý den, vid?“ Jakákoliv kladná odezva potěší.

Některé paní učitelky mi dokonce napsaly, že výtvary dávají pro radost nejen rodičům, ale i paním kuchařkám a uklízečkám, jako poděkování, že se o ně dobře starají. Tuto odpověď jsem nazvala „Dárky pro rodiče“ s 6,3%.

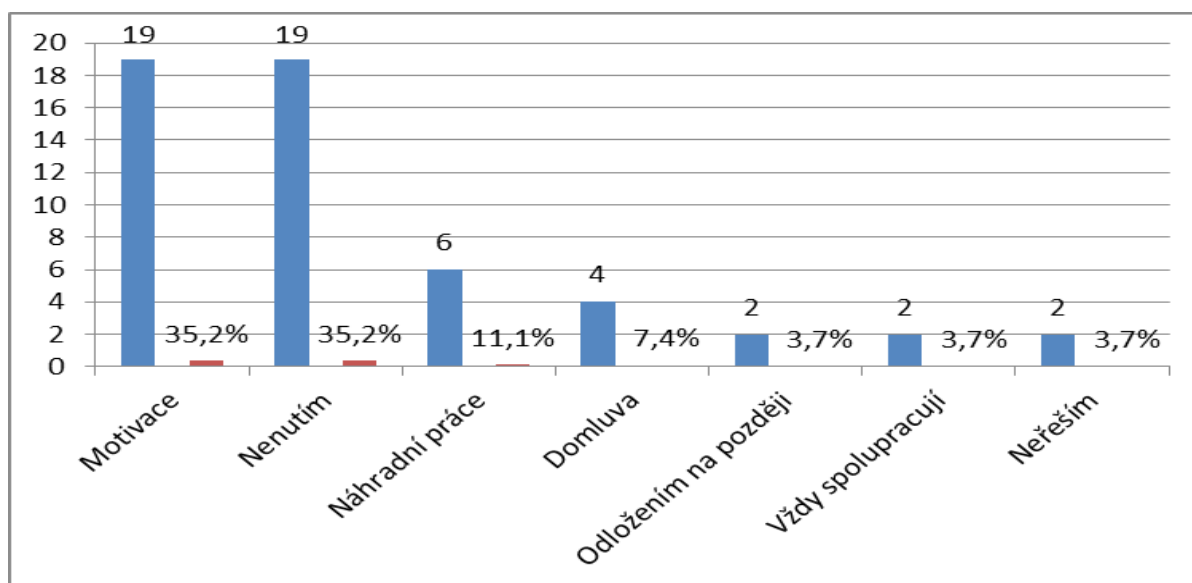
„Opakování činností“ s 1,3%. Rozhodně souhlasím, pokud si děti samy vyberou činnost, která je baví, mělo by jim být vyhověno. Nebudu je nutit do něčeho, co samy nechtějí, po čase jim mohu navrhnout jiné téma, nebo práci a dát jim na výběr. Ze zkušenosti vím, že děti po čase omrzí dělat jednu věc pořád dokola a hledají něco nového.

Ke všem těmto odpovědím musím přiřadit i „motivaci“ s 1,3%. Ta rozhodně patří ke každé práci s dětmi. I když je výkres nepovedený, (ted' mluvím třeba o vylité barvě na výkres aj.) můžeme vytyčit kladné vlastnosti výkresu a k další práci dítě motivovat. I kaňka na výkresu může něco představovat.

Jediná odpověď, která mě opravdu zaskočila, byla odpověď „ne“, tato odpověď se objevila v online dotazníku. Mám možnost udělat si dva názory, buď se paní učitelka přepsala a nevěnovala otázce dostatek pozornosti anebo, s dětmi žádnou zpětnou vazbu nedělá. Když jsem si důkladně přečetla její strohé odpovědi v dotazníku, jsem přesvědčena, že děti nemají možnost žádného zpětného komentáře. V tomto případě, je mi líto dětí s takto laxní učitelkou.

U spousty odpovědí bylo připomínáno, že děti si samy rozhodují o tom, zda-li své dílo chtějí vystavit, či nikoli a samy děti mají právo si říct, kde výstavka bude a jak ji ještě vyzdobí. Utěšuje mě představa, že si mohou děti samy říct, co by chtěly a je jim vyhověno.

Otázka 10.: Jestliže dítě nechce spolupracovat, řešíte situaci jak?

Z grafu se můžeme vyčíst, že stejný počet procent získaly odpovědi „motivace“ a „nenutím“ z 35,2%. Myslím, že by tyto dvě odpovědi měly nějaký společný smysl, je správné dítě nenutit, pokud nechce, ale motivovat ho můžeme, ale pozor, abychom z motivace, nepřeskočili k přemlouvání.

Krásná odpověď zazněla i pod názvem „Odložení na později“, kdy paní učitelka napsala, „pokud dítě nechce spolupracovat s ostatními spolužáky, není nuceno, stejně mu během času přijde líto, že práci nemá a přijde, že si jí chce také udělat“.

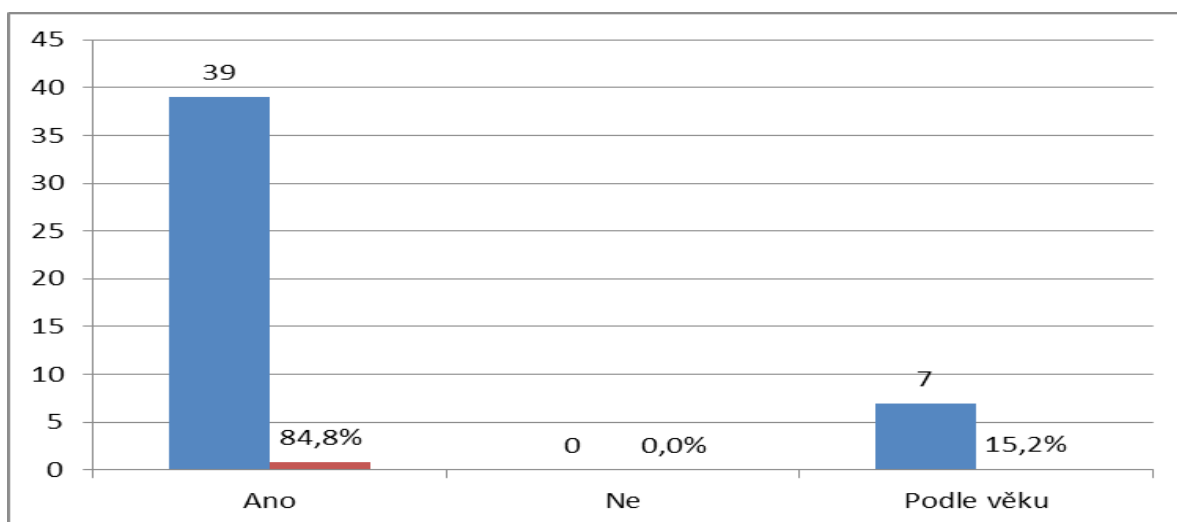
„Vždy spolupracují“, podle mého názoru dost silná slova, nemyslím si, že nějaká paní učitelka nezažila problémy tohoto typu. Někdy se stane, že děti motivujeme všechny a opravdu práci s nadšením dělají. Ale není to pravidlem. A pokud se mílím, obdivuji paní učitelku, že to zvládá

Zazněly i odpovědi jako „domluva“ z 7,4%. Pokud myslí domluvou motivaci, která je zaručeně důležitá pro práci s dětmi je to v pořádku, pokud se jedná o domluvu vyhrožující, jsem znechucena. Nemám ale dost podkladů k tomu, abych někoho za tento názor kritizovala, protože neznám správný smysl odpovědi. To samé platí i u odpovědi s 3,7% „neřeším“ Můžeme ji hodnotit kladně i záporně, ale pokud neznám pravé zdůvodnění, nemohu jej hodnotit.

Další odpověď zazněla takto: „náhradní práce“. Pokud učitelka místo zadaného tématu nabídne jinou variantu a dítě s ní souhlasí, z mého pohledu v pořádku. Pokud si ale musí vybrat pouze mezi dvěma, je to nucení a vyvolá tím akorát u dítěte nechuť do další činnosti.

Každou činnost, kterou s dětmi děláme, bychom si měli pořádně připravit a dětem ji vysvětlit nebo prvně ukázat. Nejsem pro přemlouvání do činností, nebo snad nucení. Každé dítě má právo si vybrat a já jeho názory budu tolerovat. Zazněl i názor jedné paní učitelky, že jsem moc ambiciózní a až přijdu do praxe, že mě to přejde a budu vše jen zjednodušovat. Za tyto slova jsem jí vděčná, protože se pokusím těmto činům vyhnout a dám si na ně pozor.

Otázka 11.: Učíte děti z Vaší třídy správně pracovat s tužkou, nůžkami a jinými výtvarnými potřebami?

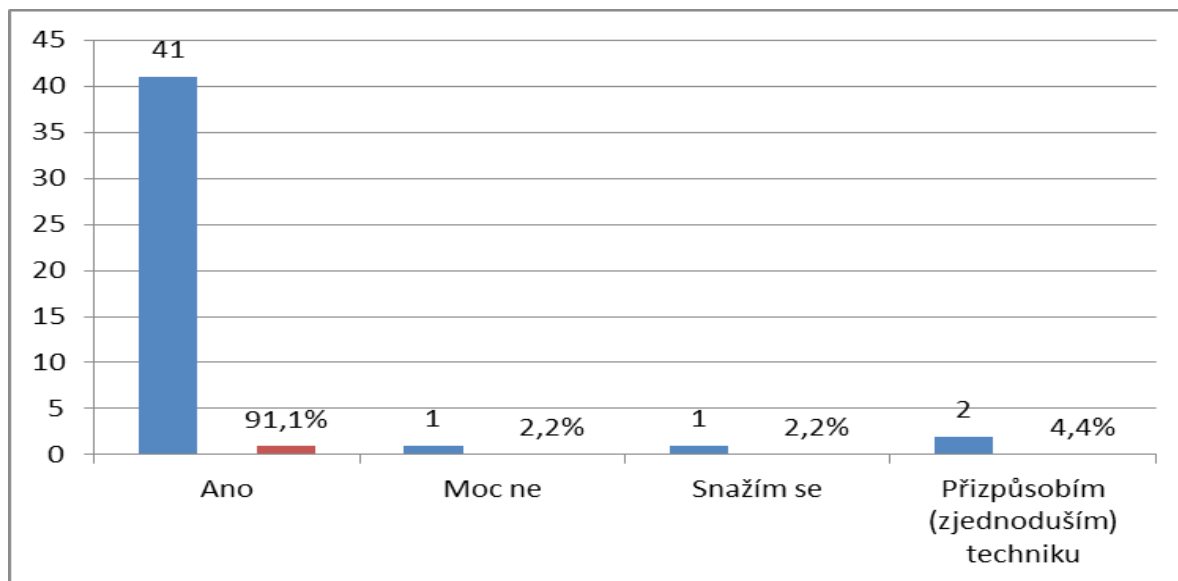

Tato otázka měla na výběr z více možností, a) ano, b) ne, c) podle věku. Odpověď „ano“ získala 84,8%, Velice uspokojivá odpověď. Jen bych chtěla podotknout, že je vhodnou pomůckou být dětem správným vzorem a to nemluvím jen o správné manipulaci s výtvarnými potřebami.

15,2% měla odpověď „podle věku“. Jak už jsem se zmiňovala v předešlých odpovědích, pokud dítě mladšího věku, než je předškolák má zájem se něčemu novému naučit, nebo si to jen zkusit, mělo by mu být vyhověno. Neopomínejme ani zde dobrý dozor a řádné vysvětlení jak při práci manipulovat s výtvarnou pomůckou.

Jsem ráda, že odpověď „ne“ nedostala ani jen bod. Je vidět snaha a práce učitelů, kteří svým žákům věnují.

Otázka 12.: Vybíráte techniku podle věku?

Tato otázka měla spousty odpovědí, některé bych ráda zmínila. V 91,1% se objevila odpověď „ano“ a k ní tyto poznámky: „pracuji s dětmi 3-4 letými, ne každá technika je vhodná pro toto věkové období“, „Ano, zhodnotím náročnost na provedení.“ „Ano, techniku přizpůsobuji aktuální rozvojové úrovni děti ve skupině.“

Na první odpověď navazuje „přizpůsobím, zjednoduším techniku“. Můj názor se stále nemění, je logické že mladším dětem budu vybírat techniky méně náročné, nebo je budu zjednodušovat, ale všichni mají nárok si je vyzkoušet. Jen jim musím věnovat delší čas k přípravě.

„snažím se“ a „moc ne“ dostaly po 2,2% První odpověď měla hezkou připomínku, „ Aby mohly všechny dělat stejnou techniku, těm mladším se ji snažím zjednodušit, nebo poupravit, ti starší mají možnost, podle toho na co se cítí si vybrat. Předškolní děti motivuji do té složitější varianty.“ S tímto názorem rozhodně souhlasím a chválím styl paní učitelky. U odpovědi, moc ne, nevím, co tím učitelka chtěla říci, je tu možnost výběru, nebo jen záleží na aktivitě učitelky, která si nechce komplikovat život a zadá raději jednoduchou práci pro všechny, než přemýšlet nad něčím novým?

9.2 Vyhodnocení

Předpoklad 1. Tento předpoklad se potvrdil. V prvním grafu se můžeme přesvědčit, že nenáročné techniky, kresba a malba vedou na prvním místě a hned následující je technika stříhání z 13,2%. Troufám si říct, že je to nedostatkem času při dnešních počtech dětí ve třídách. Tyto techniky jsou opravdu nenáročné, dítě je může provádět bez pomoci dospělého, pouze jen za dozoru. Nemají složitou přípravu a jsou nenáročné na úklid. Proč tomu tak je, můžeme vyhodnotit z grafu 7, kdy učitelky popisují, proč právě tyto techniky nabízejí. Jedná se především o rozvoj fantazie a správného držení psacího náčiní, jako je tužka, pastelka a štětec. A z grafu 8 se můžeme přesvědčit, že děti tolerují vybrané techniky, nabízené učitelkou.

Předpoklad 2. Pedagogové, jak je vidět z grafu 6, mají spousty možností, kde nabírat inspiraci k výtvarným technikám. Nejvíce procent dostala nabízená odpověď a) z metodických materiálů a časopisů. Překvapilo mě, že internet dostal pouhých 15,5 %, na internetových stránkách je spousta možností a nápadů, které už jsou ozkoušené jinými pedagogy a doplněné jejich komentáři. Co mě velmi potěšilo, tak bylo zdroj vlastní fantazie z 10,3%, kterou i já mnohokrát využívám.

Předpoklad 3. Tento předpoklad se částečně vyplnil. Nejvíce procent dostala výtvarná technika kresby, tuto techniku si mohou provázet i doma. Myslím, že vítězství je dáno tím, že je to pro ně přirozené a že tak předávají své myšlenky na papír. Oproti tomu techniku stříhání a malby, podle mého názoru, doma moc neprovádí, jednak se rodiče bojí, aby si neublížily, nebo něco nepomalovaly. Dalším důvodem může být náročnější příprava a úklid.

Předpoklad 4. Z grafu 4 lze zpozorovat, že učitelé věnují velmi kvalitní přípravu grafomotorickým cvikům. Převládá střídání prstových cvičení a grafických cvičení s tužkou, nebo podle předlohy. Proto není divu, že odpovědi z grafu 11, který potvrzuje kladné odpovědi s 84,8%, je důkazem toho, že velký počet dětí je schopno správně pracovat s psacími potřebami a je tak připravené na vstup do Základní školy.

IV. Závěr

Cílem práce bylo zjistit a potvrdit význam výtvarných technik. Myslím, že tato myšlenka byla splněna. V teoretické části můžeme nahlédnout do oblasti grafomotoriky a jejímu vývoji, do významu kresby a barev. A nechat se inspirovat z nabídky výtvarných technik. Téma výtvarné techniky a jejich vliv na předškolní děti jsem si vybrala z prostého důvodu. Miluji práci s dětmi a miluji výtvarné umění, díky studiu scénografie na střední škole je mi toto téma blízké. Je něco nádherného uplatnit výtvarné umění mezi dětmi a vzájemně tyto dva koníčky propojit. V praktické části jsem se zabývala, průzkumem a vyhodnocením v oblasti výtvarných technik, které jsou důležité pro rozvoj osobností a schopností dítěte. Nerozvíjí jen jejich představivost a fantazii, ale také rozvíjení jemné i hrubé motoriky, jsou též předmětem charakterových vlastností dítěte a napomáhají intelektovým znalostem. Taktéž, jsou nápomocné k nahlédnutí do světa dětí a pochopit jejich přání a touhy. Jsem ráda, že se mé předpoklady z větší částí potvrdily a že kladný přístup učitelek k výtvarným technikám není opomíjen, nebo zatracován. Jediné co mě v bakalářské práci zamrzelo, byla návratnost vyplněných dotazníků. Pokud někdy budu mít ještě možnost dalšího výzkumu, či projektu, opět se zaměřím na výtvarné techniky, které bych ráda propojila s názory rodičů na vliv výtvarných technik

Seznam použité literatury

1. ALEN, K.E., MAROTZ, L.R., Přehled vývoje dítěte od prenatálního období do 8 let, Praha: Portál 2005, ISBN: 80-7367-055-0
2. BARYBADOVÁ, H., Symbol v dětském výtvarném projevu, Brno: Masarykova univerzita 1999 ISBN: 80-7367-055-0
3. BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., Rozvoj grafomotoriky, Praha: Edika 2006, ISBN: 9788025109779
4. DAVIDO, R., Kresba jako nástroj poznání dítěte, Praha: Portál 2001,2008. ISBN: 978-80-7367-415-1
5. DOLEŽALOVÁ, J., Rozvoj grafomotoriky v projektech, Praha: Portál 2010, ISBN: 978-80-7367-693-3
6. FICHNOVÁ, K., CZOBIOVÁ, E., Rozvoj klíčových kompetencí dětí, Praha: Portál 2007, ISBN: 978-80-7367-323-9
7. KIRBYOVÁ, A., Nešikovné dítě- dyspraxie a další poruchy motoriky, Praha: Portál 2000 ISBN: 80-7178-424-9
8. KUTÁLKOVÁ, D., Jak připravit dítě do 1.třídy. 2., doplněné vydání, Praha: Grada Publishing, 2010, ISBN: 978-80-247-3246-6
9. KOHLOVÁ, M., 200 výtvarných činností, Praha: Portál 2000, ISBN: 80-7178-417-6
10. LANGMEIER, A., KREJČÍŘOVÁ, D., Vývojová psychologie, 2. Aktualizované vydání, Praha: Grada publishing 2., 2006. ISBN: 80-247-1284-9
11. LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J., Tvořivé vyučování, Praha: Grada publishing, 2003, ISBN: 80-247-0374-2
12. LOOSEOVÁ, A.C., PIEKERTO VÁ, N., DIENEROVÁ, G., Grafomotorika pro děti předškolního věku, Praha: Portál, 2001 ISBN: 80-7178-540-7
13. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., Pedagogický slovník. 2. rozšířené přepracované vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1998, ISBN: 80-7178-252-1
14. MATĚJČEK, Z., Co děti nejvíce potřebují, Praha: Portál 1994, ISBN: 80-7178-853-8
15. SLAVIKOVÁ, V., SLAVÍK, J., ELIÁŠOVÁ, S., Dívej se, tvoř a povídej! Praha: Portál 2007 ISBN: 80-345-1273- 9
16. ST. JOHN AMBULANCE NATIONAL HEADQUARTERS, Child care in the home, Printed in Canada 1971

17. SVOBODOVÁ, M., Výtvarná výchova v předškolním věku, Havlíškov Brod: Tobiáš 1998 ISBN: 80-85808-47-1
18. TROJAN, R., MRÁZ, B., Malý slovník výtvarného umění, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1990, ISBN: 80-04-22 338-9
19. UŽDIL, J., Výtvarný projev a výchova, Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1974, ISBN: 14-638-74
20. UŽDIL, J., Čáry, klikyháky, paňáci a auta: Výtvarný projev a psychický život dítěte, Praha: Portál, 2002 ISBN: 80-7178-599-7
21. VONDROVÁ, P., Výtvarné techniky pro děti, Praha: Portál 2001, ISBN: 80-7178-583-0
22. VONDROVÁ, P., Výtvarné náměty pro čtvero ročních období, Praha: Portál 2005, ISBN: 80-7178-814- 7

Seznam příloh

Příloha č. 1. - Dotazník pro pedagogy mateřských škol

Dotazník pro pedagogy mateřských škol (výzkum pro bakalářskou práci)

Vážení pedagogové,

Jmenuji se Veronika Bláhová a jsem studentkou třetího ročníku na PF Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích obor Předškolní a mimoškolní pedagogika. Název mé bakalářské práce „ Výtvarné techniky a jejich vliv na předškolní děti “ se zaměřuje na zkvalitňování a obohacení v oblastní výtvarných technik v předškolní pedagogice. Informace budou sloužit jako klíčové údaje pro můj výzkum k bakalářské práci.

Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění dotazníku. Dotazník je zcela anonymní a Vámi poskytnuté informace nebudou nikde zveřejněny. Použiji je pouze ke zpracování mé bakalářské práce.

- Na otázky, prosím odpovídejte stručnou odpovědí

1. Které výtvarné techniky nejčastěji používáte ve svých řízených činnostech?

- a) Kresba, malba
- b) stříhání
- c) modelování
- d) jiné-jaké?

2. Jak často používáte výtvarné techniky ve svých řízených činnostech?

- a) 1x týdně
- b) 2x týdně
- c) 1x měsíčně
- d) jinak-jak?

3. Které výtvarné techniky si děti nejčastěji volí?

4. Jaké grafomotorické cviky procvičujete s dětmi před výtvarnou technikou?

- a) prstová cvičení
- b) grafická cvičení (s tužkou, podle předlohy)
- c) střídání je
- d) žádné

5. Existují některé výtvarné činnosti, o kterých si myslíte, že nejsou přínosné pro děti předškolního věku? Případně vypište.

6. Kde berete inspiraci výtvarných technik?

- a) z metodických materiálů a časopisů
- b) zprostředkovaně ze zkušeností kolegů a přátel
- c) ze seminářů zaměřených na výtvarné činnosti
- d) jinde- kde?

7. Která výtvarná technika je pro Vás nejdůležitější?

8. Respektují děti Vámi vybranou techniku?

9. Děláte s dětmi zpětnou vazbu na jejich dokončenou práci? Jak?

10. Jestliže dítě nechce spolupracovat, řešíte situaci jak?

11. Učíte děti z Vaší třídy správně pracovat s tužkou, nůžkami a jinými výtvarnými potřebami?

- a) ano
- b) ne
- c) podle věku

12. Vybíráte techniku podle věku?

Děkuji za vyplnění dotazníku